హైదరాబాదుకు ప్రయాణమయ్యారు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు. జీవితంలో అరవయ్యో పడిని మరొక నాలుగు సంవత్సరాలలో చేరుకోబోతున్న ఆయన తొలిసారిగా చేస్తున్న అతి దూరపు ప్రయాణం. ఒక్కగాని ఒక్క కొడుకు రమ్మని ఎన్ని ఉత్తరాలు వ్రాసినా, ఉన్న ఊరు, కన్నతల్లి అనే నానుడి ప్రభావం కదలనిచ్చింది కాదు. ఆరుమాసాల క్రితం రిటైరైన ఆయనకు కొడుకు—కోడల్ని చూసి రావాలనే తలంపు కలిగింది. పొలంను ఇల్లును పొరుగువాళ్ళకు అప్పగించి ప్రయాణమయ్యారు.

వారం రోజుల్లో నగరంలో ముఖ్యమైనవాటిని వెంట ఉండి తండ్రికి చూపించాడు గోపాలకృష్ణ. ఇంకా చూడదగ్గవాటిని తనంతట తనే చూడసాగారు సుబ్రహ్మణ్యంమాస్టారు.

'హోరుంటే తల కాస్తుంది.' మాస్టారు తెలుగు పండితులైనా, హిందీ భాషతో మంచి పరిచయమున్న వ్యక్తి. హైదరాబాదు నివాసుల్లో సగం మంది హిందీనే మాట్లాడతారు. కాని, వాళ్ళ భాష వ్యాపార పద్ధతి వరకే పరిమితం. కొన్ని చోట్ల ఆయన హిందీ—మాటలు అర్థంకాక తెల్ల ముఖాలు వేసినవాళ్ళూ ఉన్నారు. వాళ్ళను చూసి, తనలో తనే నవ్వుకున్నారు.

ఆరోజు సుల్తానుబజారునుంచి, కోటీకి నడుస్తున్నారు మాస్టారు. పగలు పదిగంటలు దాటుతోంది. బజార్లన్నీ జన ప్రవాహంతో నిండుగా కదలిపోతున్నాయి. ఎండ చుర్రుమంటోంది. ఒక పత్రికల షాపుముందు నిలబడి దినపత్రిక కొన్నారు మాస్టారు. మెయిన్‌హెడ్డింగ్స్ చూసి, బస్సుస్టాపు వైపుకు నడవసాగారు.

బస్సుస్టాపులో క్యూ కొల్లేటి చాంతాడులా ఉంది. వెళ్ళి వెనకగా నిలబడ్డారు మాస్టారు. బస్సుకోసం ఎదురు చూడసాగారు. అదే సమయంలో ఒక సన్నని పొడుగాటి యువకుడు వచ్చి ఆయన వెనుక నిలబడ్డాడు.

మాసిన బట్టలు, పెరిగిన గడ్డం, పీక్కుపోయిన ముఖంగల ఆ యువకుడు మాస్టారిని పరీక్షగా చూస్తున్నాడు. ఆయన ఇదేం గమనించకుండా బస్సు రావల్సిన దిక్కుగా చూస్తున్నారు. బస్సు వస్తోంది. క్యూ చెదిరిపోయింది. "మాస్టారూ!" అన్నాడు ఆ యువకుడు. రొద చేస్తూవచ్చి ఆగిన బస్సు శబ్దం ఆ మాటలను మింగివేసింది. అంతా తోసుకుంటూ ఎక్కుతున్నారు. "జాగాలేదు" అని బెల్లు మోగించాడు కండక్టరు. బస్సు కదిలి వెళ్ళిపోయింది. ఎక్కగా మిగిలినవాళ్ళు నిరాశగా మళ్ళీ క్యూలో నిలబడ్డారు.

"మాస్టారూ!" ఈసారి కొంచెం గట్టిగా

36—వ పేజీ చూడండి

పుష్పము మీ అదృష్టం చెప్పగలదు

మీ భవిష్యత్తులో ఏమి జరుగబోవునదిన్నీ, మీ సరియైన చర్యను గురించిన్నీ మీరు తెలుసుకొనగోరినట్లయితే ఒక పోస్టుకార్డుపైన మీకు ఇష్టమగు ఒక పుష్పము పేరున్నూ, మీరు వ్రాయు తేదీ, వేళవివరములున్నూ, మీ సరియైన చిరునామాయున్నూ వెంటనే వ్రాసిపంపండి. జ్యోతిషశాస్త్రములోని రహస్య గణితము మూలముగామేము గుణించి, మీరు కార్డు వ్రాసినతేదీ లగాయితు 12 మాసములలోను మీయొక్క అదృష్టము, లాభనష్టములు, జీవిత మార్గము, ఏ వ్యవహారములో మీకు జయము కలుగునో, ఉద్యోగం విషయంలో మంచిచెడ్డలు, మార్పులు, ఆరోగ్యవిషయము, పరదేశగమనము, తీర్థయాత్రలు, వివాహము, స్త్రీసుఖము, సంతానము, నిధినిక్షేపములు, లాటరీ, ఆకస్మాద్రవ్యలాభము మొదలగువానిని గురించి స్పష్టముగా మాసవారీగా వ్రాసి రు.1.25న. పై. లకు మాత్రము వి. పి. గా పంపగలము. (వి. పి. ఛార్జీలు ప్రత్యేకం). దుష్టగ్రహములేవైనా ఉన్నయెడల శాంతిచేయు విధానం కూడా తెలుపగలము. వివరములు మా పూచీపైన పంపబడును. మేము పంపిన భోగట్టా మీకు తృప్తిగా లేనిఎడల పైకము వాపసు చేయబడును. ఒకసారి పరీక్షించండి. అడ్రసు ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

Pt. Dev Dutt Shastri, Raj Jyothishi (W. P.) JULLUNDUR CITY

పౌడర్లలోకెల్ల మేలైనది

రాజా టాల్కం పౌడరు
మంచి సువాసనగలది

మణ్యాం & కంపెనీ, బెంగుళూరు-20.

క్రింది చోట్ల యందు లభించును:

బెజవాడ వెంకన్న & సన్సు, రాజమండ్రి. • పువ్వాడ పుల్లయ్య & సన్సు, విజయవాడ. • రామా వీజెస్సీస్, నెల్లూరు. • రవి & కంపెనీ, 83, బందరువీధి, మద్రాసు-1. • సిటీ ఎంపోరియం, మాణిక్యమందిర్, కాకినాడ.

వ్యధిత హృదయాలు

22—వ పేజీ తరువాయి

అన్నాడు ఆ యువకుడు. ఆయన వెనక్కి తిరిగి చూశారు. "మీరు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు కదూ?" అన్నాడతను. కళ్ళజోడులోనుంచి పరీక్షగా చూడసాగారు మాస్టారు. "కులువపూడి. అవునా?" అన్నాడు. ఆయన తల ఊపారు. "నన్ను గుర్తుపట్టగలరా?" అతను గ్రహించాడు, ఆయన తనను గుర్తుపట్టలేకపోతున్నాడని. ఎంతకీ అతనెవరో గుర్తు రావటంలేదు మాస్టారికి.

"నేను మాస్టారూ! ముకుందరామయ్యగారి పెద్దబ్బాయి చంద్రమౌళిని" అన్నాడు. ఆయన కళ్ళలో లీలగా మెదిలింది చంద్రమౌళి స్వరూపం. 'అవును. అతనే చంద్రమౌళి, అదే ముఖం, అదే మచ్చ......కుడిప్రక్క బుగ్గమీద వయసుతోపాటు అంత పుట్టుమచ్చ. ఒక్కసారి ఆయనలో ఆనందం తరంగాల్లా లేచిపడింది. "నువ్వట్రా మౌళీ!" అంటూ, పరిసరాల్ని గమనించకుండానే అప్యాయంగా కౌగలించుకున్నారు. ఆయన కౌగలిలో ఆత్మీయతను చవిచూస్తూ, సిగ్గుతో తల వంచుకున్నాడు చంద్రమౌళి.

"నీకింకా ఆ సిగ్గుపోలా" అన్నారు మాస్టారు నవ్వుతూ. బస్సు వచ్చింది. అంతా ఎక్కుతున్నారు. అతని భుజంమీద చేయివేసి మాట్లాడుతూ బస్సును చేరుకుని, "వస్తా మౌళీ!" అని భుజంమీది చేతిని తీస్తూ, "నువ్వూ ఈ బస్సులోనేనా వెళ్ళేది?" అనుమానంగా ప్రశ్నించారు.

ఆయన చేతిని పట్టుకుని, "ఎక్కడికి వెళ్తారు మాస్టారూ! ఒకసారి మా ఇంటికి రారూ!!" అడిగాడు. అతని గొంతులో ఆహ్వానంకంటే ప్రాధేయపూర్వకత్వం హెచ్చుగా ధ్వనించింది. "ఇప్పుడా?" అన్నారు మాస్టారు ఏదో ఆలోచిస్తూ. "రండి. మాస్టారూ!" అన్నాడు అతను దీనంగా. ఒకసారి అతనిని దీర్ఘంగా చూసి, "సరే పద" అన్నారు.

అతను ఉత్సాహంగా "ఈ బస్సు ఆఫీసువైపుకే వెళ్ళేది; ఇంటివైపుకు వెళ్ళాల్సింది మరొకటి" అని మరొక బస్సుస్టాపుకు ఆయనను వెంటబెట్టుకు నడిచాడు.

త్రోవలో అడిగారు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు, "సుగుణ కులాసాగా ఉందా? ఎంతమంది పిల్లలు. ఇప్పుడేం చేస్తున్నావ్?" అని.

"కులాసాగానే ఉంది. ఇద్దరు మగపిల్లలు; ఇక్కడ ఎ.జి.ఆఫీసులో అటెండర్‌గా పని చేస్తున్నాను" చివరి మాటను చెప్పటానికి అతను సిగ్గుపడ్డాడు. అభిమానంతో గొంతు వణికింది.

"నాన్నగారు పోయారు తెల్సా?" అన్నారు మాట మారుస్తూ.

క్షణంలో అతని ముఖం నల్లబడిపోయింది. "తెల్సింది మాస్టారూ! కానీ, రాలేకపోయాను" విచారంతో అతని గొంతు పూడుకుపోయింది. వస్తున్న కన్నీళ్ళను ఆపుకుంటూ, "తమ్ముడు కులాసాగా ఉన్నాడా?" అన్నాడు.

మాస్టారుకి ఆ సమయంలో ఏదో చెప్పాలనిపించింది. ఎందుకనో విరమించుకుని, "ఊ" అని మాత్రం సమాధానమిచ్చారు.

"మీరు రిటైరయ్యారా, విలాంబరం మాస్టారి

ఇంట్లో అంతా కులాసాగా ఉన్నారా?" ప్రశ్నించాడు మౌళి

"నేను రిటైరై ఆరునెల లయింది ఆయనా రెండు, మూడేళ్ళలో రిటైరౌతాడు చిన్న అమ్మాయికి పెళ్ళి చెయ్యాలనుకుంటున్నాట్ట ఆమధ్య రెండు, మూడు సంబంధాలు చూసి వచ్చానని విన్నాను" అని చెప్పారు చంద్రమౌళి దీర్ఘంగా నిట్టూర్చాడు

మాటల్లో బస్సు వచ్చి వాళ్ళముందు ఆగిన సంగతి, ఎక్కాలన్న తలంపూ మర్చిపోయారు బయల్దేరబోతుండగా ఖంగారుగా ఎక్కేశారు. బస్సులో మౌళి డబ్బు ఇచ్చి టిక్కట్లు తీసుకున్నాడు ఎదురుగా కూర్చున్న చంద్రమౌళిని, సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు ఇప్పుడు తీరికగా, స్పష్టంగా చూడసాగారు పచ్చగా దబ్బపండు రంగులో బంతిలాగా గంతులువేస్తూ, చిరునవ్వు చిందుతుండే ఆనాటి మౌళికీ, వళ్లకప్పువేసి, చిక్కి చీపురుపుల్లలాగా మారిన ఈనాటి చంద్రమౌళికీ పోలికల్ని తేడా కడుతున్నారు మాస్టారు

* * *

అయిదు సంవత్సరాలకుపూర్వం కలువపూడిలోని హైస్కూలు విద్యార్థి చంద్రమౌళి అప్పుడు అతని వయస్సు ఇరవై సంవత్సరాలు ఫోర్తు ఫారం దగ్గరనుంచీ అతను సుబ్రహ్మణ్యంగారి విద్యార్థి క్లాసులో గొంతువిప్పి తెలుగు—పద్యం చదివితే, స్కూలు మొత్తం పాఠాలు ఆపుకుని పద్యం వినటంలో లీనమయ్యేవారు. క్లాసు మొత్తం మీద అతనే ఫస్టు మార్కులు తెచ్చుకుంటూ ఉండేవాడు అందువల్లనే ఏమాస్టారికి అతనంటే ఒక విధమైన అభిమానం

పదెకరాల పొలం, పెద్ద మండువా ఇల్లుకు అధిపతి ముకుందరామయ్య ఆయనకు ఇద్దరు కొడుకులు పెద్దవాడు చంద్రమౌళి, రెండవవాడు సత్యం మౌళి పదహారవయేట ముకుందరామయ్యభార్య దివంగతురాలైంది చిన్నతనంనుంచీ చంద్రమౌళి చాలా అణకువ, వినయ విధేయతలు గలవాడుగా ఉండేవాడు సత్యం చాలా పొగరుమోతుతనంగా ఉండేవాడు మౌళికి చదువు ధ్యాస తప్ప, మరొక ధ్యాస ఉండేదికాదు సత్యం పొలాల వెంట పాలేళ్ళతో షికార్లు తిరిగేవాడు ఇద్దర్నీ రెండు కళ్ళుగా ఎంచుకుని ఆనందించేవాడు ముకుందరామయ్య ఎవరైనా అడిగితే "నాకేమయ్యా! ఇద్దరు కొడుకులు ఒకడు చదువుల సరస్వతి అయితే, మరొకడు నాగలిపట్టి మట్టిలో బంగారం పండించే రైతు—రాజవుతాడు" అని గర్వంగా చెప్పేవాడు

సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారికి, ముకుందరామయ్యతో జరిగిన పరిచయం అతి విచిత్రం ఆరోజు మధ్యాహ్నం స్కూలు విరామ సమయంలో ఎదురుగా ఉన్న హొటల్లోకి వెళ్ళి ఫ్యాన్ క్రింద కూర్చుని, కాఫీకి ఆర్డరిచ్చారు మాస్టారు ఎదురుగా ముకుందరామయ్య కూర్చుని ఫలహారం చేస్తున్నాడు. ఆ సమయంలో తినటానికి హొటల్‌కు వచ్చిన ఒక వ్యక్తికీ, సర్వయర్‌కూ చిన్న వాగ్యుద్ధం జరిగింది చూస్తూండంగానే పెద్దదైంది కుర్చీలు జరిగాయి బల్లలు ఎగిరిపడ్డాయి ప్లేటులోని గారెలను తుంచి నోట్లో వేసుకుంటూ పోట్లాట చూస్తున్నాడు ముకుందరామయ్య హొటల్ యజమాని గలభా చేసేవాళ్ళను బయటికి నెట్టివేస్తున్నాడు. అటుగా చూస్తూ, ప్లేటులోకి చేతిని పెట్టబోయిన ముకుందరామయ్య ఖంగారుగా బల్లవైపుకు తిరిగాడు తోపులాటకు బల్ల జరిగి ప్లేటు జారి, మాస్టారిముందు ఆగింది పెద్దగా నవ్వారు మాస్టారు. ఆయనతో శృతి కలిపాడు ముకుందరామయ్య. ఇద్దరూ పరిచితులయ్యారు మాటల్లో మధ్యలో చంద్రమౌళి విషయం వచ్చింది అప్పుడతను ఫిఫ్తుఫారం చదువుతున్నాడు ముకుందరామయ్యకు ఇతర భాషలు తెలియకపోయినా, తెలుగులో రామాయణ, భారత, పురాణాలు క్షుణ్ణంగా చదివినవాడు. ఆ పరిచయమే వారిని స్నేహితులుగా మార్చింది. అది మొదలూ తరచు ఒకరింటికి ఒకరు వెళ్ళివస్తూ ఉండేవాళ్ళు

గోపాలకృష్ణ పదేళ్ళవాడుగా ఉండగా, సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారి భార్య అన్నపూర్ణ పోయింది తల్లిలేని ఆ పిల్లవాణ్ణి పెంచటం చాలా కష్టంగా ఉండేది ఒంటరిగాడైన సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారికి అందువల్ల ఏలూరులో తమ్ముని ఇంట్లో గోపాలకృష్ణను ఉంచేశారు ఎప్పుడైనా చూడాలనుకుంటే వెళ్ళి, చూసొచ్చేవారు. లేకపోతే శలవుల్లో కొడుకును తెచ్చుకుని కొన్ని రోజులు తనవద్ద ఉంచుకుని పంపేవారు. మొదట బాధాకరమనిపించినా, క్రమక్రమంగా అలవాటు పడిపోయారు

* * *

"ఇది మన బస్సు స్టేజీ మాస్టారూ! ఇక్కడే మనం దిగాలి" అంటూ మాస్టార్ని కుదిపాడు మౌళి ఉలిక్కిపడిలేచి నిలబడ్డారు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు ఇద్దరూ బస్సు దిగారు "ఇక్కడి నుంచీ రెండు మైళ్ళదాకా వెళ్ళాలి బస్సులు లేవు, రిక్షాలో పోదామా?" అన్నాడు మౌళి ఎండ కాంతికి కళ్ళు చెదురుతున్నాయి. "సరే" అన్నారు రిక్షా కుదుర్చుకుని ఎక్కి కూర్చున్నారు త్రోవలో ఏవేవో ప్రశ్నలు వేస్తున్నాడు మౌళి ఉత్సాహంగా మాస్టారు పరధ్యాన్నంగా జవాబులు ఇస్తున్నారు.

* * *

ఆదిశేషయ్య, ముకుందరామయ్య బావమరిది చెల్లెలు పోయినప్పటినుంచీ భార్యతోసహా బావగారి ఇంట్లో కాపురం పెట్టాడు అతనికి ఒక్కత్తే కూతురు చిట్టెమ్మ, పొట్టిగా, నల్లగా, పెళ్ళీడుకు ఎదిగిఉంది. దాన్ని ఎలాగైనా మౌళికిచ్చి చేసి, తనకున్న ఆస్తిని బయటికి పోకుండా చేసుకోవాలని తలంపు అయిన సంబంధం కాబట్టి ముకుందరామయ్య అభ్యంతరం చెప్పలేదు

ఆరోజు కలువపూడి హైస్కూలు వార్షికోత్సవం మధ్య తరగతి కవులు, కళాకారులు కొంతమంది వచ్చి తోచిన విధంగా ఉపన్యాసాలిచ్చారు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు సుమారు రెండు మాసాలు కష్టపడి వ్రాసిన గేయ నాటిక 'పార్వతీ కల్యాణం' చివర్లో ప్రదర్శించబోతున్నారు అవ్యక్తమైన ఆనందంతో ఖంగారుపడిపోతున్నారు మాస్టారు ఆది శంకరుడుగా మౌళి వేషం కట్టాడు పార్వతి వేషాన్ని మొదట్లో ఒక విద్యార్థికి ఇవ్వాలనుకున్నారు నీలాంబరం అందుకు అభ్యంతరం చెప్పాడు సుగుణ చేత ఆవేషం వేయిద్దామన్నాడు మాస్టారు సంశయించారు "ఫర్వాలేదు సుబ్రహ్మణ్యం! పిల్లలు మన చేతులుదాటిపోయేటంతవాళ్ళు కాలేదులే" అన్నాడు నవ్వుతూ

ప్రదర్శనం ప్రారంభమైంది. పరమశివుడు

శుక్లనష్టము, అత్యుష్ణము, ధాతుదౌర్బల్యము నరముల బలహీనత, శరీర కృశత్వము, దడ

నాజీ ప్రభ (బంగారు చేరినది)

హరించి వీర్యవృద్ధి గలిగించు రసాయనం.

సీసా రు 5/—పోష్టు ఖర్చులు రు 1-25అదనం.

మకరధ్వజతిల్ల (పై మర్దనకు)

అంగనరములు బలహీనత చెంది సన్నగిల్లినచో

సీసా రు 6/- స్పెషల్ రు 10/-పోస్టేజి1-25

చరకాశ్రమం ఫార్మశీ (ఫోన్ 2240).

గిరి వీధి సత్యనారాయణపురం—విజయవాడ—3.

నెర్వీటాల్

నరముల బలహీనతకునూ, రక్తపోటుకున్నూ రామబాణము. అనుభవ యుక్తముగా చేయబడినది.

8 ఔ సీసా 5-75, పోస్టేజి 1-75

ఇండియన్ మెడిసన్ హౌస్,

విజయవాడ-2.

RATNAM'S N-OIL

(పై పూతకు మాత్రమే)

అంగ నరములు బలహీనత చెంది, చిన్నదైనచో తిరిగి యధాప్రకారం అయి పూర్తి సౌఖ్యమనుభవించుటకు 50 సం॥ ప్రఖ్యాతి గలది 1 సీసా రూ. 10/—లు. వి :. 1-4-0 కావలసినవారు ముందుగా 1-4-0 పంపేది ఇందులో స్పెషల్ రకం అర్జంటు గుణమునకు రూ 25-0-0 లు.

డాక్టర్ రత్నం సన్స్, (Estd 1904)

మలకపేట బిల్డింగ్స్, అజంపూరా మార్కెట్ వద్ద,

హైదరాబాద్ 24 (ఆంధ్రప్రదేశ్)

"హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్"

H. M. V.

క్రొత్తమోడలు రేడియోలు

పనిచేయుటలోను, శ్రావ్యములోను

శ్రేష్టమైనవి

"లిటిల్ నిప్పర్" AC/DC

మోడలు-5270 ధర రు 250/-

"7 ట్రాన్సిస్టర్ - కాస్మోపాలిటన్"

మోడలు-5760 ధర రు. 350/-

"8 ట్రాన్సిస్టర్ - ఫైర్‌బర్డు"

మోడలు-5761 ధర రు. 475/-

(ఎక్సైజు, స్థానికపన్నులు అదనం)

అనేకరకాల రేడియోలు, స్పేర్‌పార్టులు లభించును

మాధవ & కో.

పార్కురోడ్ : విజయవాడ-1.

బ్రహ్మాగ్ర తపస్సుల ఉన్నాడు ప్రముఖులు చేస్తున్న జయ జయ ధ్వానాలు ఫాలనేత్రుని తపస్సుకు అంతరాయం కలిగించలేకపోతున్నాయి ప్రేక్షకులంతా ఉత్కంఠతో చూస్తున్నారు తెల్లని పుండ్రాంకములమీద మెరుస్తున్న ఎర్రని రక్త నేత్రం, విశాల వక్షస్థలం, గంభీర ముఖభావాలను వెదజల్లుతున్న మౌళిని చూసి, స్టేజీ వెనుకగా, తెరను అడ్డం చేసుకు చూస్తున్న మాస్టారు పులకరించిపోయారు కష్టపడి వ్రాసిన ఆ నాటిక సఫలమైనట్టు భావించారు ముందు బెంచీమీద కూర్చున్న ముకుందరామయ్య, మౌళిని ఆ వేషంలో చూసి ముగ్ధుడయ్యాడు అది పార్వతి చెలులతో శివుని పూజించటానికి రావల్సిన సమయం

ఒక విద్యార్థి సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారి ప్రక్కగా వచ్చి, "మాస్టారూ! సుగుణ ఏడుస్తోంది, ఈ నాటికలో వేషం వెయ్యదుట" అన్నాడు సన్నగా ఆయన గాభరాగా గ్రీన్‌రూమువైపుకు వెళ్ళారు.

హైస్కూలు ఆవరణంతా జనంతో నిండిపోయింది తెరఎత్తబడిందిమొదలూ నిశ్శబ్దం తాండవిస్తోంది జయజయ ధ్వానాలు ఒక్కపెట్టున ఆగిపోయాయి సన్నగా పాట పాడుతూ పార్వతి ప్రవేశించాలి నిండుగా రెండు నిముషాలు గడిచిపోయాయి నీలాంబరం కంగారుగా గ్రీన్ రూములోకి వస్తూ, "ఏమిటిది, అవతల అతనెంత సేపు అలా ముక్కు మూసుకు కూర్చుంటాడు?" అన్నాడు చిరచిరలాడుతూ.

"మీ అమ్మాయి వేషం వెయ్యదుట నీలాంబరం!" అన్నారు మాస్టారు బాధగా "ఏం, ఎందుకని?" అడిగాడు ఆశ్చర్యాన్ని కనబరుస్తూ నీలాంబరం

"తోటిక్లాసుపిల్లలు వెక్కిరిస్తున్నారుట ఎగతాళి చేస్తున్నారుట నాటకాల్లో వేషం వేస్తేను" అన్నారు సుగుణ కళ్ళు కప్పుకొని ఏడుస్తూ ఉండటం అప్పటికి గానీ చూడలేదు నీలాంబరం. ఆప్యాయంగా తలమీద చేతివుంచి, "చూడు తల్లీ! లోకంలో వింత—వ్యక్తులు అనేకమంది వాళ్ళ మనస్తత్వాలు అనేక రకాలు. వాళ్ళ అభిరుచులకు అనుగుణంగా మనం నడుచుకోవాలంటే మనం మానవులం కాక, కేవలం మట్టి బొమ్మలం అయిపోవాల్సి ఉంటుంది ఎదుటివాళ్ళు పేరు తెచ్చుకుంటుంటే ఓర్వలేనివాళ్ళు, అలాంటి పేరు తమకూ రాలేదే అని బాధపడేవాళ్ళు అనేకమంది నువ్వేమీ బాధపడకు నీకు చెడ్డపేరు వస్తే నాకు కాదూ? ఇందులో తప్పేమీలేదు" అన్నాడు లాలనగా

వెన్నెల కలువలలాంటి కళ్ళలో మెరుస్తున్న కన్నీటి బిందువులగుండా తండ్రిని చూసింది సుగుణ ఆయన సన్నగా నవ్వాడు ఆ నవ్వు ఆమెకు కొత్త ఉత్సాహాన్నిచ్చింది "సుబ్రహ్మణ్యం! అమ్మాయి వస్తుంది, స్టేజీమీద పరిస్థితి ఎలా ఉందో చూడు" అని పట్టు కుచ్చుల నైలాను ముసుగు తలమీద కప్పి, ముఖంలోకి చూశాడు నీలాంబరం సుగుణ ఆనందంగా లేచి నించుని, కళ్ళు తుడుచుకుంది మాస్టారు ఆనందంగా ముందు నడిచాడు సుగుణను వెంట బెట్టుకుని స్టేజీదాకా వెళ్ళి ఆగిపోయాడు నీలాంబరం

నాటిక సజావుగా ముగిసింది చాలామంది

వ్యధిత హృదయాలు

మెచ్చుకున్నారు ప్రధాన ఉపాధ్యాయులు, మౌళిని, సుగుణనూ, స్టేజీమీదికి పిలిచి చెరొక వెండి కప్పునూ బహూకరించారు పార్వతి వేషంలో అనుమోల నటనను, గానాన్ని చూపించి, వినిపించిన సుగుణకు ఒక వెండిగ్లాసును ఇచ్చాడు ముకుందరామయ్య. నీలాంబరం, శంకరుని వేషం వేసిన మౌళిని మెచ్చుకుని, ఒక వెండిగ్లాసును ఇస్తానని చెప్పాడు. ముకుందరామయ్య నీలాంబరాన్ని పరిచయం చేసుకుని నవ్వుతూ, "నాకు మీ అమ్మాయి వేషం నచ్చితే, మీకు మా అబ్బాయివేషం నచ్చిందా" అన్నాడు. నీలాంబరం నవ్వాడు అది మొదలూ ముకుందరామయ్య, సుబ్రహ్మణ్యంగారు, నీలాంబరం స్నేహితులయ్యారు

స్కూలు ఫైనల్ పరీక్షలు పూర్తి అయ్యాయి ఆ సంవత్సరం సుగుణ, మౌళీ యిద్దరూ పరీక్షలిచ్చారు మౌళికి తెలియని కొన్నివిశేషాలు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు చెప్పేవారు ఆయనముందు అతనికి చనువెక్కువ ఎప్పుడైనా తండ్రితో కలిసి మౌళి, సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారికి కనిపిస్తే, అంతకుపూర్వం మాట్లాడినట్లుగాకాక, వినయవిధేయతలు ఉట్టిపడేటట్టు నమస్కరించేవాడు "ఎప్పటికైనా నా పేరు నిలబెట్టగలిగేవాడు వీడే మాస్టారూ!"

గాయకుడు: ఇదుగో! ఏదో చీటీ వచ్చింది. ఏ పాట పాడమని రాశారో చూడు.

ఫిడేలుదాసు: 'మంగళహారతి ఆఖరినే పాడాలని నియమం లేదు' అని రాసి ఉందండి.

— రంగారావు

అనేవాడు ముకుందరామయ్య మౌళి సిగ్గుపడేవాడు. అతను సిగ్గుపడటం చూచి "వీడి కింత సిగ్గేమిటి ముకుందరామయ్యా! ఆడపిల్లగా పుట్టాల్సినవాడు" అనేవారు మాస్టారు

"పోనీ పంతులూ! ఆడపిల్లగా పుట్టినా బాగుండేది, నాకు ఆడపిల్లలు లేనికొరతన్నా తీరేది వీళ్ళ అమ్మ బ్రతికుండగా అంటూ ఉండేది, మన కొక ఆడపిల్లఉంటే దానికి పెళ్ళిచేసి అత్తవారింటికి పంపటం, అల్లుణ్ణి తెచ్చుకోవటంలాంటి అచ్చట, ముచ్చటలో ఎంత బాగుంటుంది అని" ఆ మాటలు అంటుంటే ఆయన కళ్ళు చెమ్మగిలేవి

సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు మాట మార్చి మరొకవైపుకు తిప్పేవారు ఆయన మనస్సుని. అప్పుడప్పుడు నీలాంబరం, సుబ్రహ్మణ్యంమాస్టారి యింటికి వచ్చి వీరి సంభాషణల్లో పాల్గొనేవాడు పెద్దవాళ్ళ స్నేహాన్ని పురస్కరించుకుని మౌళి తరచు నీలాంబరం ఇంటికి వెళ్తూ ఉండేవాడు క్రమంగా సుగుణ, అతనూ స్నేహితులయ్యారు నీలాంబరం భార్య ఇది గమనించినా, ఆమె దృష్టిలో వాళ్ళింకా పసిపిల్లలుగానే కనిపించటంతో అంతగా పట్టించుకునేదికాదు

నీలాంబరం, కలువపూడి హైస్కూల్లో డ్రాయింగు మాస్టారు. ఆయనకు నలుగురు ఆడపిల్లలు పెద్దపిల్ల సుగుణ వెనుక ఉన్నవాళ్ళు లేకపోయినా, ఉన్నదాన్ని తిని గుట్టుగా సంసారం గడుపుకునేవాళ్ళు సుగుణ నెమ్మది, వినయవిధేయతలు గలది రూపులో చామనచాయ అయినా తెల్లకలువలలాంటి కళ్ళు, గుండ్రని ముఖం, ఆమెలో ఒక ప్రత్యేక ఆకర్షణను కలిగించేవి

* * *

"ఏయ్, రిక్షా! ఇక్కడ ఆపు దిగుదాం మాస్టారూ. ఈ సందులోకి రిక్షాపోదు" అని రిక్షా దిగుతూ కుడిప్రక్క సన్నని సందును చూపించాడు మౌళి మాస్టారు దిగారు డబ్బులు యిచ్చి రిక్షాను పంపివేసి సందులోనుంచి నడవసాగాడు మౌళి ఇద్దరూ తలుపులు తోసుకుని ఒక వసారా లోపలికి అడుగు పెట్టారు అది సుమారు ముప్పై గజాల పొడుగున ఉంది వసారా కిరువైపుల చిన్నచిన్న గదులున్నాయ్. "ఒక్కొక్క గది ఒక్కొక్క భాగం" చెప్పాడు మౌళి నడుస్తూనే ప్రతిగదిముందూ ఒక రిద్దరు ఆడవాళ్ళు కూర్చుని ఏవో పనులు చేసుకుంటున్నారు

ఒక గదిముందు ఒక స్త్రీ బిళ్ళలకు రంగు కాగితాలు చుడుతోంది మరొక గదిముందు ఒక ఆమె బీడీలలో పొగాకుపొడి కూరుతోంది వేరొకచోట యింకొక ఆమె బీడీలమీద సన్నని లేబిల్సు అంటిస్తోంది. "గృహపరిశ్రమ" మాస్టారు నవ్వుతూ అన్నారు. "భర్తలు ఆఫీసులకు వెళ్ళినతరువాత తీరిక వేళల్లో పిల్లకేడుపు, లేకపోతే యీ మహానగరంలో చిన్నపనులుచేసే ఒక్కమొగాడి సంపాదనతో జీవితాలను వెళ్ళదీయటం మహాకష్టం" అన్నాడు మౌళి ఇద్దరూ వసారా చివరికి వచ్చేశారు. కుడిప్రక్కగా ఉన్న సన్నని మనిషి పట్టేటందుకుగూడా వీలులేనంత ఉంది, దూరంనుంచి చూస్తే అక్కడ ఒక దారి ఉన్నట్టే కనిపించదు మౌళి అందులో నుంచి నడిచాడు మాస్టారు అనుసరించారు

పది అడుగులు వెళ్ళేసరికి ఒక చిన్న గుమ్మం కనిపించింది లోపలికి వంగినడుస్తూ "జాగ్రత్తగా రండి మాస్టారూ!" అని హెచ్చరించాడు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారువంగి లోపలికివచ్చి, గుమ్మం ప్రక్కగా చెప్పులు విడిచి చుట్టూ పరికించారు. లోపల పెద్దగా వెలుతురులేదు. ఒకటేగదిలాగా కనిపించింది మౌళి వెళ్ళి ఎదురుగా ఉన్న కిటికీని తెరిచాడు, చిన్నగా వెలుగులోకి వచ్చింది "ఇదే మాస్టారూ! మా ఇల్లు, ఈ కిటికీయే యీ చీకటి కొట్టుకు వెలుగురేఖ, ఇది లేకపోతే అసలు తెల్లవారిందో, ప్రొద్దుగూకిందోగూడా తెల్సుకోవటం కష్టం దీనికి అద్దె పదిహేను రూపాయలు" అంటూ చెప్పాడు మౌళి మాస్టారు చుట్టూ చూస్తున్నారు

నలు చదరంగాఉన్న చిన్న గది అది పొందికగా ఉన్న కొద్ది వస్తువులనూ అమర్చుకుంటారు. ఆ గదిలోనే కొంత భాగానికి పరదా కట్టబడింది ఉంది "అది వంటిల్లు" అన్నాడు మౌళి ఒకచింకి చాపమీద ఇద్దరు పిల్లలు నిద్రపోతున్నారు. "వాళ్ళే మా వంశోద్ధారకులు" అన్నాడు. మరొక చాప పరుస్తూ "కూర్చోండి మాస్టారూ! ఈ మీ బీద విద్యార్థి ఇంట్లో కుర్చీలు కూడా లేవు" అన్నాడు మౌళి బాధగా

ఆనందంగా చుట్టూ చూస్తున్న మాస్టారు **కూర్చుంటూ "కుర్చీలువేసి కూర్చోపెడితేనా,**

ఘనంగా స్వాగతాలు యిస్తేనూ నా గొప్ప మౌళి! అప్పుడెవరూ అటువంటి ఆడంబరాన్ని కోరరు.. ఇంతకీ అమ్మాయి ఏదీ, కనిపించదేం'' అన్నాడు

"వస్తుంది, పంపుకు నీళ్ళకోసం వెళ్ళి ఉంటుంది ఒక గంట ఆలస్యంచేస్తే ఆపూటకు నీళ్ళను గూడా రేషన్ చేసుకోవల్సి ఉంటుంది యీ నగరంలో,'' అంటూ అతనూ చాపమీద కూర్చున్నాడు మాస్టారి నోటివెంట మాట రావటంలేదు మౌనంగా మళ్ళీ చుట్టూ చూడసాగారు "ఇంకా ఏమిటి మాస్టారూ! మన వూరి విశేషాలు, మీ రిక్కడికి ఏమైనా పనిమీద వచ్చారా, లేక ఆంధ్రుల రాజధానిని చూద్దామని వచ్చారా?'' అన్నాడు మౌళి

"మా అబ్బాయి సెక్రటేరియట్‌లో పనిచేస్తున్నాడుగా, చూద్దామని వచ్చాను. అనుకోకుండా పూర్వ విద్యార్థిని కూడా కలుసుకున్నాను'' అన్నారు నవ్వుతూ.

ఒక యువతి పెద్ద బాల్చీతో నీళ్ళు తెస్తూ, క్రొత్త వ్యక్తి కనిపించటంతో, బాల్చీని ఒక మూలగాపెట్టి, పమిట శరీరం అంతా కప్పుకుంది

"సుగుణా! చూడు, వీ రెవరు?'' అన్నాడు మౌళి. చిన్నగా నవ్వింది సుగుణ. "గుర్తు పట్టావా?'' అన్నాడు సుగుణ తలవంచుకుని, "మాస్టారు కదూ!'' సన్నగా, నవ్వుతూ, "అంతా కులాసాగా ఉన్నారా మన ఊళ్ళో మాస్టారూ!'' అంది "అంతా కులాసాగానే ఉన్నారుతల్లీ!'' అన్నారు ఆప్యాయంగా ఆమెవంక చూస్తున్న మాస్టారు

మౌళి లేచి నిలబడి, "ఇప్పుడే వస్తాను మాస్టారూ!'' అంటూ సంచీ తీసుకుని బయటికి వెళ్ళాడు "కూర్చో తల్లీ!'' నిలబడే ఉన్న సుగుణను చూస్తూ అన్నారు మాస్టారు ఒదిగి పొందికగా కూర్చుంది

సుగుణ చాలా చిక్కిపోయింది నీరసం ఆమెలో కొట్టవచ్చినట్టు కనిపిస్తోంది బహుశా సంసార భారం పైనపడటంవల్లనేమో ఆమె ఏవేవో ప్రశ్నలు వేస్తోంది ఆయన జవాబులు చెబుతున్నారు ఒక చిన్నపిల్ల గుమ్మం ముందు నిలబడి, "అక్కా! అమ్మ రమ్మంటోంది'' అని చెప్పి వెళ్ళిపోయింది "ఇప్పుడే వస్తాను మాస్టారూ!'' అని చెప్పి బయటికి వెళ్ళింది సుగుణ

ఏమీ తోచక చుట్టూ చూశారు మాస్టారు. దూరంగానే నేలమీద ఒక పుస్తకం కనిపించింది వంగి, అందుకుని చూశారు అది ఒక యస్. యస్. యల్. సి. ఇంగ్లీషు టెక్స్ట్ పుస్తకం. పేజీలు తిప్పారు. రెండవ పేజీలో 'సుగుణ' అన్న పేరు కనిపించింది. పుస్తకం మూసి, బజారులోకొన్న పేపరు తెరిచారు సుగుణ ఒకసారివచ్చి ఒక పళ్లెం నిండా కాగితాలు అంటించబడ్డ బిళ్ళలను తీసుకు వెళ్ళింది మాస్టారు పేపరు చదవసాగారు

* * *

పరీక్షా ఫలితాలు ప్రకటించబడ్డాయి ఆ సంవత్సరం మౌళి పాసయ్యాడు సుగుణ పరీక్ష పోయింది ముకుందరామయ్య, మౌళిని బందరు కళాశాలలో జేర్పించాడు ఆదిశేషయ్య, భార్యతో సహా నేవల్లూరికి అంగీగా బందరు కళాశాలల కాపురం పెట్టాడు ఒగి మొదటిగా మౌళి, కలువపూడికి వచ్చేవాడు, లేక సరవై రోజులకు ఒకసారివచ్చి బియ్యం, పప్పులను పట్టించుకు వెళ్ళేవాడు వచ్చినప్పుడల్లా సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారిని, నీలాంబరంగార్ని చూసి వెళ్లేవాడు.

అది ఆగష్టునెల చివరి భాగం మౌళి ఇంటరు మొదటి సంవత్సరం పూర్తిచేసి, రెండవ సంవత్సరం చదువులో జేరాడు. ఆరోజు మధ్యాహ్నం టీచర్స్ రూములో కూర్చుని లైబ్రరీనుంచి తెచ్చుకున్న పుస్తకాన్ని చదువుకుంటున్నారు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు చుట్టూ చూసుకుంటూ, లోపలికి వస్తున్నాడు మౌళి పుస్తకంలోనుంచి తల ఎత్తి చూసి, "ఎప్పుడు వచ్చావ్ మౌళీ! పని మీద వచ్చావా?'' అన్నారు మాస్టారు "అవును మాస్టారూ! మీతో మాట్లాడాలి ఒకసారి వస్తారా'' అన్నాడు మాస్టారులేచి నిలబడి అనుసరించారు ఇద్దరూ హోటల్లోకివెళ్ళి కూర్చున్నారు మౌళి ఎలా ప్రారంభించాలా అని ఆలోచిస్తున్నాడు సుగుణను వివాహం చేసుకుంటున్నాను మాస్టారూ!'' అన్నాడు చివరికి ఆశ్చర్యంతో మాస్టారి కనుబొమ్మలు విశాలమయ్యాయి మండు వేసవిలో పిడుగుపడినట్టనిపించింది అతనివంక చూశారు "అవును మాస్టారూ!'' ఆదివారం చర్చిలో వివాహం చేసుకుంటున్నాం, మీరూ రండి'' అన్నాడు

మాస్టారికి ఏమి చెప్పాలో అర్థం కాలేదు మనస్సు కంగారుపడిపోతోంది "మీ నాన్న ఈ పెళ్ళికి అంగీకరించారా, నీలాంబరం ఒప్పుకున్నాడా?'' అన్నారు ఆత్రతగా

"మా నాన్నగారికి తెలియదు. నీలాంబరంగారు ఊళ్ళోలేరు''

"చూడుమౌళీ! ఉడుకురక్తపు వేడిలో తొందరపడకు నువ్వు ఏమి చేస్తున్నావో ఒకసారి వెనక్కితిరిగి ఆలోచించుకో, నువ్వింకా రెక్కలురాని పక్షివి అన్నమాట మరిచిపోకు, లోకాన్ని ఎదిరించే శక్తి నీ కింకా రాలేదు నా మాట విను ''

"లోకం ఏం లోకం మాస్టారూ! రాతియుగంనాటి మాట చెపుతారు అయినా నేను పెళ్ళి చేసుకుంటే ఈ లోకంతో ఏం చేస్తుంది దీనితో నాకు ఏం పని''

"నీకు ఇప్పుడు నేనేమి చెప్పలేను మౌళీ! నా మాట విను కనీసం డిగ్రీ పుచ్చుకునేదాకానయినా పెళ్ళిమాట తలపెట్టకు ఈ సమయంలో ఆమెను వివాహం చేసుకుంటే, మీ నాన్న విన్నా కాదన్నాడంటే నీ గతి అధోగతి అయిపోతుంది మౌళీ!'' మాస్టారు బాధగా చెప్పుకుపోతున్నారు.

'ఇప్పుడు నేను సుగుణను వివాహం చేసుకోకపోతే ఇంక మా జీవితాలు కలవకపోవచ్చు. నీలాంబరంగారు సుగుణకు పెళ్ళి సంబంధం చూసి రావటానికి వెళ్ళారుట ఈ సంవత్సరం చదువు పూర్తి కాగానే మా నాన్న, మా మేనమామ కూతురికి నన్ను ఇచ్చి చెయ్యాలనుకుంటున్నారు. ఏమైనా సరే ఇది ఇట్లా జరిగి తీరాల్సిందే నా స్నేహితులు కొందరు వస్తామన్నారు మీరూ ఆదివారం సాయంత్రం నాలుగు గంటలకు చర్చికిరండి'' అని లేచి నిలబడ్డాడు మౌళి

"సరే నువ్వు పద'' అని పైన గిరగిరా తిరుగుతున్న ఫానువంక చూస్తూ, కళ్ళు మూసుకున్నారు మాస్టారు. ఆయనకు ఇదంతా ఒక కలలాగా అనిపించింది 'మౌళిలో ఎంత మార్పు వచ్చింది సంవత్సరంక్రితం తలవంచుకు తిరిగే మౌళికి, ఈ నాడు సంఘాన్ని సహితం ఎదిరించటానికి సిద్ధపడుతున్న మౌళికి ఎంత వ్యత్యాసం! సాధారణంగా ఇలాంటి ప్రేమ వివాహాలు కళాశాల జీవితంలోనే ప్రారంభమవుతాయి, ఒక సంవత్సరం కాలేజీ

పూలవర్షం!

ఐ. నాగమల్లారెడ్డి

తెల్లగా ఫలియించి యుండిన
మల్లెపూలను పాపచూచెను
కొల్ల గుల్లలు కోయవలెనని
ఉల్లమందున తలచెనూ!

పందిరెంతో యెత్తుగాను
అందకుండా వుండెనూ
ఎగిరియెగిరియు చిట్టిపాప
ఎన్నొసారులు చూచెనూ!

మచ్చుకైనను ఒక్కపూవు
ఖచ్చితంబుగ కోయలేక
పూలపందిరి చుట్టు తిరిగెను
చాలసారులు పట్టువిడక...!

తోట్లతూదకోక గట్టిపూవా
తొట్టగాని చిట్టిపాప
చెట్టుచుట్టును పాతినట్టి
కట్టెలన్నిటి పట్టికదుప...

పాపతలపై పూలవర్షం
ఏపుమీరగ కురిసెనూ
కన్నతల్లికి ముదనివార్షం
పెన్నలాగా పొంగెనూ!

పరుగు పరుగున చిట్టిపాపను
ఉరముమీదను చేర్చితల్లి
పువ్వులన్నియు యేరికూర్చి
బుల్లి జడలో పెట్టెతల్లి...!

చదువే మౌళికి ఇంత హితం చేర్పిందా? ఏమో!?'

* * *

"అరరే, మీరు ఒంటరిగా కూర్చున్నారా, సుగుణ ఎక్కడికి వెళ్ళింది" అంటూ ఒక బరువాంటి సంచితో ప్రవేశించిన మౌళి "సుగుణా, సుగుణా!" అని కేకపెట్టాడు. గుమ్మంలోనుంచి బయటికి చూస్తూ. "ఆహా......ఫరవాలేదులే మౌళీ! అమ్మాయి ఏదో పనిమీద వెళ్ళినట్టుంది" అన్నారు మాస్టారు చేతిలోని పేపరు మడుస్తూ. మౌళి సంచీ లోపల పెట్టివచ్చి, మాస్టారిప్రక్కన కూర్చుంటూ, దగ్గరలో ఉన్న స్కూల్ ఫైనల్ ఇంగ్లీష్ పుస్తకాన్ని చేతిలోకి తీసుకుంటూ, "మొన్న మార్చికి సుగుణను స్కూల్‌ఫైనల్ పరీక్షకు ప్రైవేటుగా కట్టించాను మాస్టారూ! ఏదో ఆ పరీక్ష పాసై, ఆమెకూ ఒక చిన్న ఉద్యోగం దొరికిందంటే వేడి నీళ్ళకు చన్నీళ్ళలాగా చేసుకోవచ్చు. లేకపోతే ఇద్దరు పిల్లలతో సంసారం గడపటం అంత తేలికగా కనిపించటంలేదు. అంతకీ తీరిక వేళల్లో బిళ్ళలకు రంగు కాగితాలు అంటిస్తూ ఉంటుంది. అలా చేస్తే వేయికీ రెండు రూపాయలు ఇస్తారు. ఇంటి పనులు చూసుకుంటూ, పిల్లలను సముదాయించుకుంటూ ఉండే సుగుణకి రోజుకూ మూడువందలు తయారు చెయ్యటమే కష్టమైపోతోంది. ఇందాక మనం వడచివచ్చిన పసారా గదుల్లో కాపురముండే వాళ్ళంతా, ఇదే వృత్తి చేస్తూ ఉంటారు. ముఖ్యంగా మా పెద్దవాడు పుట్టి రెండున్నర సంవత్సరాలైనా లేచి కూర్చోలేడు, నడువలేడు. ఏమిటో సంసారం" అంటూ తన సాధక బాధకాలను అప్పులతో చెప్పుకుపోతున్నట్టు చెప్పసాగాడు మౌళి.

అంతా వింటున్న మాస్టారు, మనస్సులో బాధ పడ్డారు. 'పువ్వుల్లో పుట్టిన అతను, ఎండ కన్నెరుగక పెరగాల్సినవాడు. కావాలని కోరుకుని సుగుణను చేసుకున్నాడు. ఒకవేళ ఆవిధంగా కోరుకున్న జీవితానికి ఈనాడు బాధపడుతున్నాడా? ఏమో!?

మాస్టారికి బాగా గుర్తు. అతని పెళ్ళి సందర్భంలో చర్చిలో అనేకమంది అనేక విధాలుగా ఉపన్యాసాలు ఇచ్చారు. అతను చేసినపని సమాజానికి గీటురాయి అనీ, అలాంటివి ఎన్నో సంస్కరణలు జరగాలనీ, సంస్కరణలు జరిగితేనే సంఘం బాగుపడుతుందని అన్నారు.

* * *

ఆదివారం సాయంత్రం నాలుగు గంటలకు చర్చిలో అతి నిరాడంబరంగా వివాహం చేసుకున్నారు చంద్రమౌళి, సుగుణ. చాలామంది వచ్చారు. తోచిన విధంగా ఉపన్యాసాలు ఇచ్చారు. ఒక మూలగా బల్ల మీద చేతులు ఆనించి కుర్చీలో కూర్చుని చూస్తున్నారు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు. చిన్న టీపార్టీ జరిగింది. అందరికీ కరచాలనం చేశాడు మౌళి. తెలుగు సాంప్రదాయం ప్రకారం మౌళి, సుగుణ, మాస్టారి కాళ్ళకు నమస్కరించారు. ఆయన దీవించారు మనస్ఫూర్తిగా. అంతా బయటికి వచ్చేస్తున్నారు. "మాస్టారూ! రాత్రికి మీ ఇంటికి వస్తాను ఉంటారుకదూ?" అన్నాడు మౌళి. ఆయన తల ఊపి వెళ్ళిపోయారు.

రాత్రి మౌళి మాస్టారి ఇంటికి వచ్చాడు. "ఏదైనా తొందరపడ్డావు మౌళీ! కానియ్...... గతం వాస్తి, జరగాల్సినదానిని గురించి ఆలోచించు"

వ్యధిత హృదయాలు

అన్నారు.

"రేపు ఉదయం మా నాన్నగారితో అన్ని విషయాలూ చెప్పివేస్తాను. కాదంటే మా పొట్ట మేము పోషించుకోలేనంత అధమస్థితిలో లేము" అన్నాడు మౌళి ఉద్రేకంగా.

"ఆవేశపడకు మౌళీ! ఈ సమయంలో ఎంత ఓర్పు కలిగించుకుంటే అంతమంచిది. ముందు నువ్వు వెళ్ళి మాట్లాడుతూ ఉండు, నేనూ వస్తాను. మరి ఒకళ్ళ విషయంలో అయితే కలిపించుకునేవారుకాదేమోగానీ, అతనిమీద ప్రేమకొద్దీ ముకుందరామయ్య తన మాటవింటాడనీ ఆశకొద్దీ ఆమాట అన్నారు మాస్టారు. ఆ రాత్రి మౌళి అక్కడే పడుకున్నాడు. చాలాసేపటివరకూ ఇద్దరకూ నిద్ర రాలేదు.

ఉదయం మౌళి ముందు ఇంటికి వెళ్ళాడు. మాస్టారు సంధ్య వార్చుకుని బయలుదేరారు.

కోపంతో కూడిన ముకుందరామయ్య రంకెలు వీధిలోకే వినపడుతున్నాయి. "మన కులం ఏమిటి, మన అంతస్తు ఏమిటి, కూటికి గతిలేని బికారి దాన్ని పెళ్ళి చేసుకుంటావా, నీకు బుద్ధి ఉందా? ఎవడు నేర్పాడు ఇదంతా. పిచ్చి పిచ్చి వేశాలు

నాటకం కంపెనీ మేనేజరు: సార్! మేము 'యుద్ధం గెలిచాం' అనే నాటకాన్ని వేస్తున్నాం. మీరు అధ్యక్షత వహించాలి.

పెద్దమనిషి: ఆ నాటకం పైనా వాళ్లు వేశారుగా! మీరు వేరే ఏదైనా వేస్తే బాగుంటుంది.

కె. రంగారావు

వేశావంటే కుక్కను తిరిమినట్టు తరిమివేస్తాను తెలుసా" అంటూ అరుస్తున్నారు.

మాస్టారు ఇంట్లోకి వచ్చారు. "రావయ్య సుబ్రహ్మణ్యం! చూశావా వీడు చేసిన నిర్వాకం. తప్పే తలకెత్తుతాడనుకుంటుంటే సమస్యల్నే తెచ్చిపెడుతున్నాడు. చెప్పవయ్యా! నువ్వైనా చెప్పు. నీ విద్యార్థికి, ఇలాంటి పిచ్చివేషాలు మానెయ్యమను. ఆ పిల్లకు విడాకులు ఇమ్మను, చెప్పవయ్యా!" ఉద్రేకంతో వూగిపోతూ, అరుస్తున్నాడు ముకుందరామయ్య.

మాస్టారు ఏం చెపుతారు!

"ఇంతకీ అసలు వీడు ఏం చేశాడో తెలుసా?" అన్నాడు ముకుందరామయ్య అనుమానంగా. మాస్టారు భయపడ్డారు, ఒక్కసారి మౌళిని చూశారు అతను తలవంచుకుని, చేతులు వెనక్కి కట్టుకుని, కాలివ్రేలితో నేలమీద గీతలు గీస్తున్నాడు. "తెలుసు" అన్నారు మాస్టారు తెగించి.

"ఆ......తెలుసా! అయితే నీకు తెలిసే ఇదంతా జరిగిందన్నమాట సుబ్రహ్మణ్యం! నువ్వు చేసిందా ఇది. ఆనాడు నాటకం ఆడింది. నువ్వూ, నీలాంబరం ఆడిన అంతర్నాటకమా ఇది నువ్వు ఇంత నీచుడివా?" కళ్ళు తెలియని స్థితిలో ఉన్నాడు ముకుందరామయ్య. అంతా మౌనంగా విన్నారు మాస్టారు. రంకెలువేస్తూ, బుసలు కొడుతున్న ముకుంద రామయ్యతో నెమ్మదిగా "చూడు ముకుందయ్యా! సుగుణ చాలా అణకువ, సంప్రదాయాలుగల పిల్ల. పోతే కులం, గోత్రాలు ఈ రోజుల్లో అంతగా పట్టించుకోతగ్గవికావు. బాగా ఆలోచించి అబ్బాయి కావాలని చేసుకున్నాడు."

"అవు" ఉరుములాగా గర్జించి, "అంత సుగుణవంతురాలిని నీ కొడుక్కు ఎందుకు చేసుకోలేకపోయావ్! నీకు కావల్సింది నీ కులం పిల్లా, నమ్మల్ని చేసుకోమని సలహా ఇచ్చేది అన్యకులపు పిల్ల నీనా? సుబ్రహ్మణ్యం! నీలో ఇంత కల్మషముందని కల్లో కూడా తలంచక నీతో స్నేహం చేశాను. దానికి తగిన ప్రతిఫలమే చూపించావు......వెళ్ళు ఇంక నా గుమ్మం తొక్కకు, మా ఇంటి విషయాలు మేం చూసుకోగలం" అన్నాడు. ఆ మాటలు అన్నది ఆయనకాదు, ఆయనలో జీర్ణించుకుపోయిన ఆగ్రహావేశాలు అని మాస్టారికి తెలుసు. అందుకే "కావాలని మా అబ్బాయి కోరుకుంటే, వాడు కోరుకున్నపిల్ల ఎలాంటిదైనా వివాహం చెయ్యటానికి నాకు ఎటువంటి అభ్యంతరంలేదు ముకుందరామయ్యా! అది మాత్రం గుర్తుంచుకో" అని లేచి నిలబడ్డారు.

"చాల్చాలు పోవయ్యా! కబుర్లు చెప్పటానికి, క్రియలో చూపటానికి సహస్రం తేడా ఉంది" అన్నాడు ముకుందరామయ్య కోపంగా. మాస్టారి వంక బాధగా చూశాడు మౌళి. ఇంక అక్కడ ఉండలేక బయటికి వచ్చేశారు మాస్టారు.

మరొక రెండు గంటలతరువాత ఒక చిన్న సూట్‌కేస్ తీసుకువచ్చాడు మౌళి. తండ్రి ఆ పిల్లకు విడాకు లివ్వమన్నాడనీ, తను అందుకు ఒప్పుకోలేదనీ, ఇంట్లోనుంచి పొమ్మన్నాడనీ, తను వచ్చేశాననీ చెప్పాడు. పెద్దగా నిట్టూర్చారు మాస్టారు

వారం రోజులు మౌళి కాలుకాలిన పిల్లిలాగా ఆ వూరునుంచి బెజవాడకు, బెజవాడనుంచి ఆ వూరుకు తిరిగాడు. అదే సమయంలో నీలాంబరం వూరునుంచి వచ్చాడు. అన్ని విషయాలూ వివరంగా చెప్పారు మాస్టారు, మౌళి. కోపంతో మండిపడతాడని భయపడ్డారుకానీ, నీలాంబరం అంతా విన్నాడు. మౌనంగా. చివరికి, "జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. అమ్మాయిని మా ఇంట్లోనుంచి ఎంత త్వరగా తీసుకువెళ్తే, మాకు ఎంతో ఉపకారం చేసినవాడివవుతావు" అన్నాడు మరొక దిక్కుగా చూస్తూ. గది గుమ్మంలో నిలబడి వింటున్న సుగుణ దుఃఖంతో నిలువలేక లోపలికి పరుగెత్తింది. "సాధ్యమైనంత త్వరలోనే సుగుణను తీసుకు వెళ్తాను మాస్టారు" అని వచ్చేశాడు మౌళి.

ఆరోజు సాయంత్రం మాస్టారు, స్కూల్‌నుంచి ఇంటికివచ్చేసరికి మౌళి వీధి అరుగుమీద కూర్చున్నాడు. బట్టలు మాసిపోయాయి. మాస్టార్ని చూసి, నవ్వుగా నవ్వాడు. ఆయన తాళంతీసి లోనికి నడిచారు. అతనూ లోపలికివస్తూ, "సుగుణ, నేనూ ఈ రాత్రి బండికి బెజవాడ వెళ్తున్నాము మాస్టారూ! అక్కడ ఒక ప్రింటింగ్ ప్రెస్‌లో ప్రూఫ్ రీడర్‌గా ఉద్యోగం దొరికింది. తెల్లవారి జేరిపోవాలి. ఆ ప్రెస్ వెనుకగానే ఒక గది ఖాళీగా ఉంది. అందులో జేరుతాం ప్రస్తుతం" అని గోడవారగా పెట్టుకున్న తన పెట్టెను తీసుకుంటూ, "మాస్టారు! నా మూలంగా మీరు, మా నాన్నగారివల్ల

అనేక మాటలు అనిపించుకున్నారు. అనవసరంగా. నన్ను క్షమించండి. ఏనాడైనా మా నాన్నగారి మనస్సు మార్చుకుని మీతో మాట్లాడితే ఆయన మాటను నేను పాటించలేకపోయినందుకు క్షమా పణ కోరుకున్నానని చెప్పండి" అంటూ ఉండగా, అతనికళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. నోట మాటరాక రెండు చేతులూ ఎత్తి నమస్కరించి, పెట్టెను తీసు తీసుకున్నాడు. మాస్టారికి కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతమైంది. దూరంగా వెళ్ళిపోతున్న, క్రొత్తగా సంసార జీవి తంలో ప్రవేశించబోతున్న మౌళిని చూస్తూ నిలబడి పోయారు.

* * *

సుగుణ వచ్చింది. "ఎక్కడికి వెళ్ళావ్! మాస్టార్ని ఒంటరిగా వదిలి" అంటూ కేకలు వేశాడు మౌళి" అహ..........ఏం మౌళి! నీకూ కోపం వస్తోందే?" అన్నారు మాస్టారు నవ్వుతూ. "అవును మాస్టారూ! పిల్లల తండ్రులయ్యారుగా" అంది సుగుణ.

"ఆ, ఆ, పద" ఇద్దరూ వంటిల్లు అనబడే గదిలా వెనక్కి నడిచారు. ఒక ప్లేటులో మామిడి పండు ముక్కలు, అరటిపళ్లూ తెచ్చి మాస్టారి ముందు ఉంచుతూ, "తీసుకోండి మాస్టారూ!" అన్నాడు మౌళి. కంగారుగా "అరరే, ఇదేమిటి నేను భోజనం చేసే ఇంటివద్దనుంచి బయల్దే రాను మౌళి!" అన్నారు. "ఫరవాలేదు, తీసుకోండి!" బలవంతం చేశాడు మౌళి.

"నా మాట విను మౌళి! ఇన్ని తినలేను! పోనీయ్ తృప్తికోసం రెండు ముక్కలు తీసుకుంటాను" అని రెండు మామిడి ముక్కలు తీసుకున్నారు. "అసలు మిమ్మల్ని భోజనం చెయ్యమనే అడుగుదా మనుకున్నాను కానీ......" ఆగిపోయాడు మధ్యలోనే మౌళి.

"ఊఁ, కానీ....... నా కలాంటి పట్టింపులు లేవని మీ నాన్న కావాడే చెప్పాను. మౌళి! మనస్సులో ఒక టుంచుకుని, మాటల్లో, మరొకటి చెప్పే తత్వం కాదు నాది, నీకు అనుమానంగా ఉంటే ఈ రాత్రి కి మీ ఇంట్లో భోజనంచేసి మరీ వెళ్తాను" అన్నారు. మౌళి, ఆనందంగా, "అలాగే గనక జరిగితే మా సంసార జీవితంలో తొలిసారిగా చేస్తున్న అతిథి సత్కారం అని ఆనందిస్తాం మాస్టారూ!" అన్నాడు. "అలాగే తప్పక మీ కోరిక తీరుస్తాను" అన్నారు మాస్టారు. "అప్పు డప్పుడూ మన వూరివాళ్ళు ఇక్కడ కనిపిస్తూ ఉంటారు. వాళ్ళను పలకరించా లంటే ఏదో తెలియని భయం సన్నావరించేది. వాళ్ళకు కనిపించకుండా తప్పుకు తిరిగేవాణ్ని."

"అంతరాత్మ సాక్షిగా నువ్వు చేసింది తప్పు లేదని నీకు తోచినప్పుడు మనుష్యులకేకాదు. భగ వంతునికి కూడా భయపడవల్సిన పనిలేదు లే!" బయటికివెళ్ళి చేతులు కడుక్కువచ్చారు. దూరంగా నిలబడ్డ సుగుణ శ్రద్ధగా మాస్టారి మాటలు వింటోంది.

"అలాగనే మన వూరి రమణయ్యనాయుడుగారి అబ్బాయి సుబ్బారావు కనిపిస్తే — ఒక్కే స్కూల్లో చదువుకున్నాం. ఒకే వూరివాళ్ళంగదా అని—పలక్ష రించాను. అతనే చెప్పాడు నాన్నగారు పోయిన సంగతి. మరోకసారి బస్సుస్టాపులో కనిపించి నప్పుడు పలకరిస్తే చుర చుర చూసి వెళ్ళిపోయాడు. ఎందుకో ఈ నాటికీ నా కర్థంకాదు. అందుకే మన వూరివాళ్ళు కనిపించినా పలకరించటానికి భయపడుతూ ఉంటాను" అన్నాడు మౌళి. "వింత వ్యక్తులు" అని నవ్వారు మాస్టారు.

చాపమీద పడుకున్న పిల్లల్లో ఒకడు కళ్ళు తెరిచి చూస్తున్నాడు. మౌళివెళ్ళి వాణ్ణి ఎత్తుకుని వచ్చి, "వీడే మాస్టారూ! మా జ్యేష్ఠుడు, చిన్న ముకుందరామయ్య" అన్నాడు నవ్వుతూ. "అలాగా" అంటూ చేతుల్లోకి తీసుకున్నారు వాణ్ణి. అంతా సుగుణ పోలికే. పిల్లవాడు సన్నగా, బల హీనంగా ఉన్నాడు. కంటిక్రింది రెప్ప విరిచి చూశారు. ఎక్కడా రక్తపు జీర కనిపించలేదు. "చాలా బలహీనంగా ఉన్నట్టున్నాడు. ఏదైనా మందిప్పించు" అన్నారు మౌళి చేసే ఉద్యోగంతో టానిక్కులు కొనగలిగే తాహతు అతనికి లేదని ఆయనకు తెలియకపోలేదు.

"కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకోండి మాస్టారూ!" అంటూ పిల్లవాణ్ణి తీసుకుని దిండు తెచ్చివేశాడు. ఆయన నడుం వాల్చారు. కొద్దిసేపు వాళ్ల వూరి విషయాలు మాట్లాడుకున్నారు. మాస్టారు ఆలో చిస్తున్నారు. "ముకుందరామయ్య అంతిమ కోరిక అతనికి ఏ విధంగా తెలియజెయ్యాలి, అది విన్న తర్వాత అతని హృదయం ఏ విధంగా పరిణామం చెందుతుంది" అని కళ్ళు మూసుకున్నారు.

* * *

మౌళి ఆవిధంగా వివాహం చేసుకుని కన్నతండ్రిని సహితం లెక్కచెయ్యక, ఇల్లువదలి వెళ్ళిపోయేసరికి ముకుందరామయ్యమీద, బంధువర్గంలోనుంచి అనుకో కోని నూటే, పోటీ మాటలు అనేకం వచ్చాయి. పైకి గంభీరంగా కనిపిస్తున్నా, మనస్సులో కుమిలిపో సాగారు ముకుందరామయ్య. చంద్రమౌళి చేసిన పనికి శారీరకంగా కాకపోయినా, మానసికంగా కుమిలిపోయాడు. బంధువుల కూటమిలో ఆయన కొడుకు చేసిన పని ఒక మాయని మచ్చగా ప్రచార మవుతోంది. తెలిసీ, తెలియని వయస్సులో తల్లి పోయినా, కన్నతల్లికన్నా మిన్నగా వాణ్ణి పెంచినా, వాడెందు కలా తయారయ్యాడు? వాడికేం లోపం చేశాడని? ఈ ప్రశ్నలకు ఆనాటికీ ముకుంద రామయ్యకు సమాధానం దొరకలేదు.

పెద్దవాడు ఆవిధంగా ఆయనతో ప్రేమబంధాలు తెంచుకుని వెళ్ళిపోయేసరికి చిన్నవాడూ అదే విధంగా తయారవుతాడేమోననే భయంతో ఆ సంవత్సరం సత్యానికి పెళ్లి చేసేశాడు ముకుందరామయ్య. వయస్సులో పెద తేడా లేకపోయినా, అది శేషయ్య తన కూతురును, సత్యానికివ్వటానికి అభ్యంతరం చెప్పలేదు. చిట్టెమ్మకు, సత్యానికీ వివాహం జరిగి పోయింది. ఆ వేడిలో ఆదిశేషయ్య ఒత్తిడితో ముకుంద రామయ్య, మౌళిమీద కోపంతో ఆస్తినంతా సత్యానికి ఇష్టానుసారం వ్రాసేశాడు.

అదే సంవత్సరం సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు, గోపాలకృష్ణకు వివాహం తలపెట్టారు. ఆయ నకు ముకుందరామయ్యమీద ఏనాడూ కోపంలేదు. పెళ్లి శుభలేఖ అందించి, ఆహ్వానించారు. మండి పడ్డాడు ముకుందరామయ్య. నా గుమ్మం ఎందుకు తొక్కావ్! బుద్ధిఉన్నవాడికి ఒక్కమాట చాలు" అంటూ కడుపులోనిదావాన్ని ఒక్కసారి వెళ్ళగ కించాడు, శుభలేఖను ముక్కలుగా చించి నేలకేసి కొట్టాడు. మాస్టారి మనస్సు చివుక్కుమంది. ఎందుకు వెళ్ళినా అనుకుంటూ బయటికి వచ్చే శారు. నీలాంబరంను పిలిచినా రాలేదు పెళ్ళికి.

* * *

మాస్టారు కళ్ళు తెరిచి చూసేసరికి మౌళి కూర్చుని పేపరు చూస్తున్నాడు. వంటిల్లు అనబడే తెర వెనుక గిన్నె లేవో చప్పుడవుతున్నాయి. మౌళి రెండో కొడుకులేచి ఏడుపు ప్రారంభించాడు. లేచి మౌళి ఎత్తుకుని వాణ్ణి కూడా మాస్టారికి చూపించాడు. "ముఖం కడుక్కోండి మాస్టారూ!" అని చెంబుతో నీళు తెచ్చిఇచ్చింది సుగుణ. మాస్టారు చేతి గడియారం చేసుకున్నారు. నాలుగు గంటలు కావస్తోంది. లేచివెళ్లి ముఖం కడుక్కున్నారు. మౌళి తుండు ఇచ్చాడు. కాఫీ తెచ్చి ఇచ్చింది సుగుణ. కాఫీ తీసుకున్న తరువాత "అలా వెళ్ళి వద్దామా?" అన్నాడు మౌళి. మాస్టారులేచి నిలబడ్డారు.

ఇద్దరూ బయటికివచ్చి నడువసాగారు. మాస్టా రు మెల్లగా ముకుందరామయ్య అంతిమ కోరికను చెప్పటానికి ఉపక్రమించారు.

* * *

అవి వేసవి సెలవులు. మరొక వారంరోజుల్లో పరీక్షా ఫలితాలు తెలియజెయ్యాలి. సుబ్రహ్మణ్యం

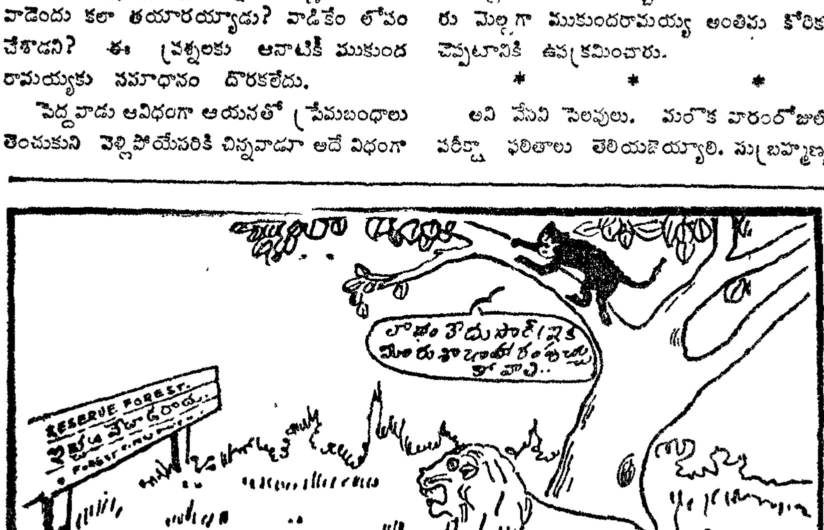

బి. లలిత కాకినాడ.

మీ అరికాళ్ళయందలి, అరిచేతులందలి

చర్మపు పగుళ్లకు, పొక్కులకు

చిడుమునకు, దురదలకు

సపట్ మలామ్

వాడండి

ఇది మీ చర్మమును నునుపుగా, ఆరోగ్యంగా వుంచును.

ప్రతిచోట అమ్మబడును.

తయారుచేయువారు: సపట్ & కంపెనీ, బొంబాయి-2.

కాల్గేట్ టూత్ బ్రష్

మీ దంతములను

ఎక్కువ శక్తివంతముగా

శుభ్రపరుచునట్లుగా

తయారైనది!

శాస్త్రోక్తముగా తయారు చేయబడిన కాల్గేట్ టూత్ బ్రష్ చాల సులభముగా పండ్ల సందులలోకి పోవును....లోపలిభాగమును, వెలుపలిభాగమును ఎక్కువ శక్తివంతముగా శుభ్రపరుచును.... మెత్తగా తోమినచో చిగుళ్ళను గట్టి పరచును: కాల్గేట్ టూత్ బ్రష్ వాడి మీ పండ్లను, చిగుళ్ళను జాగ్రత్తగా వుంచండి.

4 సైజులు: ★ పెద్దలకు ★ చిన్నవారికి ★ పిల్లలకు ★ పసిపిల్లలకు

★ గట్టివి ★ ఓమాదిరివి ★ మెత్తనివి

అంతేగాక డీలక్స్ ఆరోగ్యదాయకమైన ప్లాస్టిక్ పెట్టెలోగూడా లభించును:

శాశ్వతమైన శుద్ధిచేసిన నైలాన్ కుచ్చుల వలన ఇది బాగా మన్నుతుంది!

TB/G/12 T

వ్యధిత హృదయాలు

మాస్టారు తెలుగులో ఉత్తీర్ణులైనవారి లిస్టును తయారు చేస్తున్నారు. అంతకు వారం రోజులు ముందే ముకుందరామయ్యకిందెట్లు, మీదెట్లుగా ఉన్నాడనీ చూచాయగా విన్నారు. ఎలా ఉన్నాడో చూసిరావాలని అనిపించినా, గోపాలకృష్ణ పెళ్ళికి పిలవటానికి వెళ్ళినప్పుడు జరిగిన సంఘటన గుర్తుకొచ్చి, అలా చెయ్యనిచ్చిందికాదు.

ఆరునెలల పూర్వందాకా అప్పుడప్పుడూ ముకుందరామయ్య కనిపిస్తూ ఉండేవాడు. మాస్టార్ని చూసినప్పుడల్లా, బొమ ముడివేసి పిలుంచే మరొక సందులోకి తప్పుకునేవాడు. లేకపోతే రుసరుస నడిచిపోతూ, ఆయనను ఒక పురుగులాగాచూసి వెళ్లేవాడు ముకుందరామయ్య. కొందరు అనుకుంటూ ఉండగా విన్నారు మాస్టారు. 'ఆయనకు సుస్తీగా ఉందనీ, చిన్నకొడుకు, కోడలు సహాయ సేవలు కించిత్తు గూడా ఆయనకు లభించటం లేదనీ, ఒక దిక్కులేనివాడుగా జమకట్టి వడ్లకొట్లో పారేశారనీ, ఆదిశేషయ్య, అతని భార్యా ఆయనను [illegible]' అంతా విని మనస్సులో బాధపడ్డారు.

అనుమానం వచ్చి పరీక్ష పేపర్లకట్టవిప్పి వరుస నెంబరు ప్రకారం చూస్తున్నారు మాస్టారు.

గుమ్మం ముందు ఏదో అలికిడైంది. తలెత్తి చూశారు మాస్టారు. ముకుందరామయ్య పెద్ద పాలేరు. నమస్కరించి, "పెద్దయ్యగారు మిమ్మల్ని ఒకసారి రమ్మన్నారు బాబూ!" అన్నాడు. మాస్టారికి ఆశ్చర్యం వేసింది. "ఎవర్ని నన్నా?" అన్నారు అనుమానంగా. "అవును బాబూ! మిమ్మల్నే" అన్నాడు "ఎవరు ముకుందరామయ్యా?" ఇంకా అనుమానం తీరక అడిగారు. "అవును" అన్నాడు పాలేరు. "వస్తున్నావద" అని పేపర్లు కట్టకట్టి డ్రాయర్లో పెట్టి, ఇంటికి తాళంవేసి బయలుదేరారు.

వీధి గదిలో పడుకున్నాడు ముకుందరామయ్య. పూర్వం అది వడ్లకొట్టుగా వాడేవారు. గాలిరాదు. కిటికీలు అసలే లేవు. వెలుగు ఒక్క గుమ్మంద్వారా మాత్రమే వస్తోంది. ముకుందరామయ్యను దగ్గరగాచూసి, ఉలిక్కిపడ్డారు మాస్టారు. తెల్లగా పాలిపోయి, మంచానికి అంటుకుపోయాడు. లోతుకుపోయిన కళ్ళలోనుంచీ ఏకధారగా కన్నీళ్ళు ప్రవహిస్తున్నాయి. మాస్టార్నిచూసి, సిగ్గుపడుతూ, ఏదో చెప్పాలనుకుని చెప్పలేక అవస్థ పడుతున్నాడు. అది గ్రహించారు మాస్టారు.

"రా, సుబ్రహ్మణ్యం! అలా కూర్చో" అంటూ దూరంగాఉన్న స్టూలును చూపించాడు. దాన్ని ముకుందరామయ్య దగ్గరగ లాక్కొని కూర్చున్నారు మాస్టారు. ముకుందరామయ్య చిన్న కోడలు చిట్టెమ్మ గదిలోకి తొంగిచూసి, చరచరా వెళ్ళిపోయింది. "జీవితంలో చంద్రమౌళికి తీరని ద్రోహమే చేశాను సుబ్రహ్మణ్యం! అదే నన్ను ఈనాడు కట్టి కుడుపుతోంది. వాడేదో [illegible] చేశాడని తరిమివేశాను. చిన్నవాడేదో ఉద్ధరిస్తాడని ఉన్నదంతా కట్టబెట్టాను. నిజం గ్రహించిన ఈనాడు నిస్సహాయుణ్ణైపోయాను మాస్టారూ! నిస్సహాయుణ్ణైపోయాను.......వాడికి చేసిన అన్యాయానికి నాకు తగిన ప్రతిఫలాన్నే ఇస్తున్నాడు భగవంతుడు!" అంటూ అంతవరకూ కడుపులో

దాచుకున్న దుఃఖాన్నంతా ఒక్క పెట్టున బయట పెట్టి, పెద్దగా ఏడ్చేశాడు.

ముకుందరామయ్య మాటలు మాస్టార్ని ఆశ్చర్యంలో ముంచివేశాయి. స్తంభించిపోయి వినసాగారు. "నన్ను దేముడు గూడా క్షమించడు సంతులూ! డబ్బుగలవాడు ఏమి చేసినా కప్పి పుచ్చగలడు సంఘాన్ని. లేనివాడు మంచి చేసినా సంఘానికి నచ్చకపోతే మాయని మచ్చగా ముద్ర వేస్తుంది వాని ముఖంమీద. వివాహం అయిన వాడు ఎలా తిరిగినా, ఎన్ని తప్పుడు వేషాలు వేసినా తప్పులేదు! బుద్ధిమంతురాలు, గుణవంతురాలు అయిన పిల్లను కోరుకున్నదాన్ని చేసుకుంటే సంఘం రాబందులాగా పొడుస్తుంది. ఇంతకాలం మౌళిని నేను సంఘం చూసే దృష్టితోనే చూశాను. అదే వాడికి తీరని ద్రోహం చేసింది. చేతులు కాలిన తర్వాత ఆకులు పట్టుకోవల్సిన స్థితి వచ్చింది. వాడెక్కడున్నాడో, ఏం చేస్తున్నాడో......నాయనా మౌళీ!" అంటూ పెద్దగా ఏడ్చాడు ముకుందరామయ్య.

ఆయనను సముదాయించబోయి విఫలులయ్యారు మాస్టారు. "నన్ను ఇలా బాధపడనియ్ సుబ్రహ్మణ్యం! ఇలా బాధపడితేనైనా మనస్సు కొంత శాంతిస్తుందేమో! ఆరునెలలుగా మంచంపట్టి చెప్పుకోటానికి ఆత్మీయులు లేక, కుమిలిపోతున్నాను. నువ్వేదో అన్యాయం చేశావని, నువ్వూ, నీలాంబరం ఏదో నాటకం ఆడారని ఆనాడు ఒళ్ళు తెలియని కోపంలో పశుత్వంగా ప్రవర్తించాను. అనేక దుర్భాష లాడాను. అంతా ఈనాడు గ్రహించాను. కానీ, ఏం లాభం. నోరు జారిన తరువాతచూడు ఈనాటి నా స్థితి. మేనగోడలు కలసిన సంబంధం అని ఆనందించాను, కోరి కలుపుకున్నాను. ఏం ఉపయోగం. ఉన్నా నా ముఖం ఎవరూ చూడరు. ఎంత అరచినా, నా మాట వినిపించుకోరు, ఇంత కన్నా పాలేళ్ళు నయం. డబ్బు గలవాడు ఏం చేసినా ఏమన్నా చెలామణి అవుతుంది. మొన్న మా చిన్న ప్రబుద్ధుడు......ఛీ.........చెప్పుకుంటే సిగ్గుచేటు. పొలంలో పనికి వచ్చిన పిల్లతో సరసాలు సాగించాట్ట, దాని మొగుడు పొగలు కక్కుతూ, ఇంటి మీదికి పోట్లాట కొచ్చాడు, చూశావా పొరపాట్లు జీవితాన్ని ఎంత పతనానికి క్రుంగదీస్తున్నాయో" అంటూ ఆయాసపడసాగాడు.

"ఆయాసపడకు ముకుంద రామయ్యా! విశ్రాంతి తీసుకో" అన్నారు మాస్టారు.

"హుం......విశ్రాంతి, నా కింక మిగిలింది ఒక్కటే శాశ్వత విశ్రాంతి సుబ్రహ్మణ్యం! నిన్నరాత్రినుంచీ అసలు త్వరగా ఎప్పుడు చచ్చిపోతానా అని ఆలోచిస్తున్నాను." ఆయన కళ్ళు చెమర్చాయి. "ఒక్క విషయం చెప్పు సుబ్రహ్మణ్యం! నాకు పిచ్చెక్కిందా?" అన్నాడు ముకుందరామయ్య. ఉలిక్కిపడ్డారు మాస్టారు. వంగి, ముకుందరామయ్యచేతిని పట్టుకుంటూ, "ముకుంద రామయ్యా! ఏమిటా మాటలు" అన్నారు. "అవును మాస్టారూ! నిన్న ఆ దగుల్బాజీ ఆదిశేషయ్య అన్న మాటలు, సత్యాన్ని ఆ పిల్లతో సరసాలాడిన విషయం గురించి కేకలు వేస్తుంటే, వాడు వచ్చి, "నీకు పిచ్చిపట్టేట్టుంది, గొలుసులు వేస్తాను" అంటాడు, భార్య తమ్ముడని చేరదీస్తే పాముగామారి విషాన్ని కక్కుతున్నాడు. ఇన్ని జరిగిన తర్వాత ఇంక నే బ్రతికేం, చచ్చేం. కానీ, ఒక్క సహాయం చేసి పెట్టు. ఒకసారి నీలాంబరాన్ని రమ్మన్నానని చెప్పి, తీసుకురా. ఏనాటికైనా వాడు కనిపిస్తే........ పెద్ద..........పెద్దవాణ్నైనా, వాడికి చేసిన అన్యాయానికి క్షమార్పణ కోరుకున్నానని చెప్పు" అంటూ మళ్ళీ పెద్ద పెట్టున ఏడ్చేశాడు. మాస్టారికి ఆ సమయంలో కళ్ళ నీళ్ళు తిరిగాయి. ఆయనకు మౌళి పూరు విడిచివెళ్తూ, అన్న మాటలు గుర్తుకొచ్చాయి. అవే చెప్పారు "ఏనాటికైనా నువ్వు మనస్సు మార్చుకుని, నాతో మాట్లాడటం సంభవిస్తే, అతను మీమాటకాదని వెళ్ళిపోయినందుకు క్షమార్పణ కోరుకున్నానని చెప్పమన్నాడు" అని చెప్పారు.

ఈ మాటలు విని ముకుందరామయ్య మరింత విచారపడ్డాడు. "అయ్యయ్యో! మౌళీ! నీ కెంత ద్రోహం చేశాన్రా తండ్రీ!!!" అంటూ పెద్ద పెట్టున ఏడ్చాడు. అప్పుడే పొలంనుంచి వస్తున్న సత్యం, తండ్రి పడుకున్న గదిలోకి తొంగిచూసి, మాస్టార్ని చుర చురా చూసి వెళ్ళిపోయాడు లోపలికి. మరొకవైపుకు తిరిగి కళ్ళు తుడుచుకుని, "అదే సంతులూ! ఈ అంత్య సమయంలో నేను కోరేది, అంతకంటే మరేంలేదు" అన్నాడు. మళ్ళీ కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరుగుతుండగా, "అలాగే ముకుంద రామయ్యా! నువ్వేం దిగులుపడకు" అని ధైర్యం చెప్పి, బయటికి వస్తున్న మాస్టారికి, ఇంట్లో సత్యం పెద్దగా అంటున్న మాటలు వినిపించాయి. "అందుకని ఆయనగారు, ఈయనగారితో చెప్పుకుని విలపిస్తున్నాడా! చెప్పుకోనియ్, ఈయనేం నా తల కొట్టి మొలేస్తాడా" అంటున్నాడు. "ఇంకా నయం ఆమాత్రం ఒక గదంటూ ఏర్పాటు చేశాం, లేకపోతే వీధిలో పారేసేవాళ్ళం" అంటోంది ఆదిశేషయ్య కంఠం. విని, వెళ్ళిపోయారు మాస్టారు.

సుశీల: హాలో, లలితా! మా ఆయన కీల్పాక్ పిచ్చాసుపత్రిలో జాయిన్ అయారు, తెలుసా!

లలితా: అయ్యో, పాపం! ఆయనకి పిచ్చి ఎప్పుడు పట్టిందే.

సుశీల: పిచ్చిపట్టడం కాదే, అందులోని ఉద్యోగం వరించింది.

కె. రంగారావు (కాకరపర్రు)

నెల రోజులు గడిచిపోతోంది. మాస్టారు ఒకసారి బెజవాడ వెళ్ళి మౌళికోసం వాకబు చేశారు. అతని ఉనికి చెప్పినవాళ్ళు ఒక్కళ్ళూ దొరకక నిరాశగా తిరిగి వచ్చారు. నీలాంబరంకు ముకుందరామయ్య రమ్మన్న విషయం చెప్పారుకానీ, ఆయన మౌనంగా ఉండిపోయాడు. ఆయనకు ముకుందరామయ్యను కలవటం ఇష్టంలేదుగామల్ను అనుకున్నారు మాస్టారు. ఆయనమాత్రం ప్రతిరోజూ వెళ్ళి మాట్లాడి వచ్చేవారు.

ఆరోజు ఉదయం ముకుందరామయ్య పెద పాలేరు ఏడుస్తూవచ్చి, ఆయన పోయారని చెప్పాడు. మాస్టారి హృదయం గతుక్కుమంది. ఎలాగూ బ్రతకడని తెలుసుకానీ, అంత త్వరగా పోతాడనుకోలేదు. మనస్సులో ఏడ్చారు. కొన్ని రోజులు తిండి గూడా సహించేదికాదు. ఎంతో బాధపడేవారు. స్నేహం అలాంటిది.

* * *

"పుట్టి ఆయన్ని సుఖపెట్టలేకపోయినా, పొట్టను పెట్టుకున్నాం మాస్టారూ!" అంటూ మాస్టారు చెప్పినదాన్ని కళ్ళనీళ్ళతో విన్న మౌళి బాధపడుతూ అన్నాడు. ఇద్దరూ ఒక వంతెనమీదకి వచ్చారు. కళ్ళు తుడుచుకుంటూ, "ఇది మూసీనది మాస్టారూ!" అన్నాడు మౌళి. నల్లని నీళ్ళు ప్రవహిస్తున్నాయి లోతున.

వంతెనదాటి, ఒక సినిమా హాలు ప్రక్క రోడ్డులోకి మళ్ళారు. కుడిప్రక్క అయిదో డాబాముందు ఆగారు. "మోహనరావుగారూ!" అని పిల్చాడు మౌళి. ఒక అందమైన ఆరేళ్ళపిల్ల బయటికి చూసి, "నమస్తే! రండి కూర్చోండి!!" అంది. తీర్చి దిద్దినట్టున్న ముఖం, చక్రాలవంటి కళ్ళుగల ఆపాపను చూస్తుంటే ముచ్చటవేసింది మాస్టారికి. మౌళి, మాస్టారూ లోపలికివెళ్ళి కూర్చున్నారు.

"మొట్టమొదట నేను బెజవాడలో ప్రూఫ్ రీడరుగా చేరాను జ్ఞాపకముందా మాస్టారూ! ఆ ప్రెస్ ఈ మోహనరావుగారిదే. నేను చేరిన ఆరునెల్లకే ఆయన ఆ ప్రెస్‌ను అక్కణ్ణుంచి హైదరాబాదుకు మార్చారు, దానితోపాటు మేమూ వచ్చాము. నాకథనంతా విని, ఆమాత్రం ఉద్యోగంతో సంసారం గడవటం కష్టమని ఎ. జి. లో తన పలుకుబడిని ఉపయోగించి ఉద్యోగం ఇప్పించారు. సాయంత్రంపూట ఒకటి రెండు గంటలు వీరి ప్రెస్‌లో గూడా పని చేస్తూ ఉంటాను. మా జీవిత మార్గానికి వీరు వేగుచుక్క. చాలా మంచివారు" చెప్పాడు మౌళి. మాస్టారు వింటూ చుట్టూ చూస్తున్నారు ఆయన దృష్టికి ఒక వృద్ధుడు తంబురతో, చేతిలో చిరతలు ధరించి తత్వం పాడుతున్న, శ్రద్ధగా వింటున్న బాలకృష్ణుని పటం ఆకర్షించింది.

ఒక నలభై సంవత్సరాల వ్యక్తి గుమ్మానికి అడ్డంగాఉన్న కర్టెన్ తొలగించుకుని వస్తూ, "ఏమోయ్ మౌళీ! ఇవాళ ఆఫీసుకు వెళ్ళలా?" అంటూ అడిగారు. మౌళి లేచి నిలబడి, నమస్కరించి, సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టార్ని పరిచయం చేశాడు. ఆయన తనకు తనే మాస్టారికి పరిచయం చేసుకున్నారు. ఒక స్టీలు పళ్ళెంలో మూడు కప్పుల్లో కాఫీలు తెచ్చింది ఇందాకటి పిల్ల. కప్పును అందుకుంటూ, "నీ పేరేమిటి పాపా!" అన్నారు మాస్టారు. "విమల" అని చెప్పింది. ఆ పాప కాటుక కళ్ళు రెపరెప లాడిస్తూ, "చదువుకుంటున్నావా?" బుగ్గమీద చిటికవేస్తూ అడిగారు. "అయిదు" అంది. "మంచిపాప" అన్నారు నవ్వుతూ. "అల్లరిపిల్ల" అన్నారు మోహనరావుగారు నవ్వుతూ. "పో నాన్నా" అని బుంగమూతిపెట్టి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది ఆపాప. అంతా నవ్వుకున్నారు.

రెండు గంటలకాలం క్షణాల్లాగా దొర్లిపోయాయి. మోహనరావుగారు వయస్సు మళ్ళినవ్యక్తైనా చలాకీగా మాట్లాడేస్తున్నారు. చేతి గడియారం చూసుకుని అయిష్టంగానే లేచి నిలబడ్డారు మాస్టారు. సినిమా హాలుదాకా మౌళిని, మాస్టార్ని అనుసరించి "[illegible]

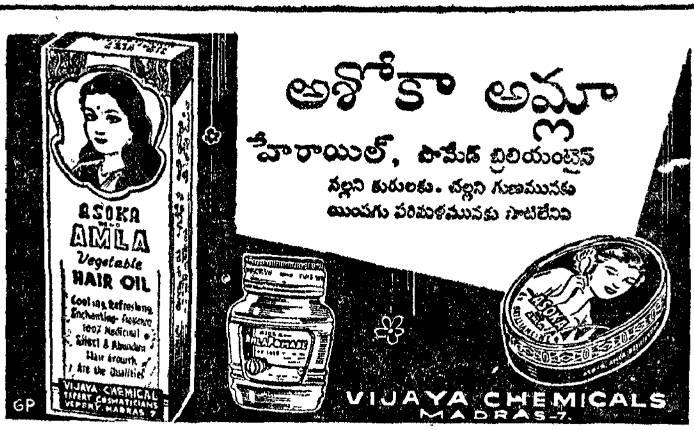

వ్యథిత హృదయాలు

తప్పక ఉండాలి మాస్టారూ!" అన్నారు మోహన రావుగారు నవ్వుతూ. ఆయనను విడిచి వెళ్ళాలంటే మాస్టారికి ఏదో బాధ అనిపించింది. రెండు గంటల్లో, ఎంత అనుబంధం. "అలాగే" అని బయల్దేరారు.

ఆరాత్రి మాస్టారు, మౌళి ఆతిథ్యం అందుకున్నారు. సుగుణకు, మౌళికీ ఆనందానికి అవధులు లేవు. మాస్టారి బంపంతంతో పరపన కూర్చుని భోంచేశాడు మౌళి.

ఒక అరగంట విశ్రాంతి తీసుకుని బయల్దేరారు మాస్టారు. "ఈ రాత్రికి ఇక్కడే ఉండండి మాస్టారూ! ప్రొద్దునే వెళుదురుగాని" అంది సుగుణ.

"కాదమ్మా! అబ్బాయికి, అమ్మాయికీ చెప్పను గూడా చెప్పలేదు. వాళ్ళేం కంగారుపడుతుంటారో, మరొకసారి వచ్చినప్పుడు ఉంటాగా" అన్నారు. "తప్పకుండా రండి! అమ్మని, నాన్నగారిని అడిగాననీ చెప్పండి" అంది సుగుణ గద్గదికంగా. "అలాగే" అంటూ జేబులోనుంచి అయిదు రూపాయల కాగితం తీసి, మౌళి పెద్దకొడుకు చేతిలో పెడుతూ బుగ్గనిమిరారు మాస్టారు. "ఇదేమిటి మాస్టారూ!" అంటూ మౌళి అంటుండగా "మాట్లాడకు మౌళీ! మీ ఆనందం తీర్చాలని నేను మీ ఇంట్లో భోంచేశాను, మరి మీరు నా ఆనందం తీర్చొద్దూ" అంటూ "వస్తానుతల్లీ" అని సుగుణకు చెప్పి గుమ్మందగ్గర విడిచిన చెప్పులు వేసుకుని బయటికి వచ్చారు. గుమ్మందాకా వచ్చిన సుగుణ కళ్ళనిండుగా ఉన్ననీళ్ళు కనిపించాయి మాస్టారుకి. మౌళి నిశ్శబ్దంగా మాస్టార్ని అనుసరించాడు. త్రోవలో అన్నారు "పిల్లలు చాలాబలహీనంగా ఉన్నారు. ఏ విధంగానైనా మందిప్పించు" అని. అతను మాట్లాడలేదు.

రిక్షా ఎక్కారు. "మీ అబ్బాయిగారివద్ద ఉండిపోవటానికే వచ్చారా?" అన్నాడు మౌళి.

"అక్కలేదు, మొన్ననే హెడ్మాస్టారు ఉత్తరం వ్రాశారు, క్రొత్తగావచ్చిన తెలుగు పండిట్ టీచింగు అంతబాగాలేదుట, ఆయనను జూనియర్ క్లాసులకువేసి, నా సర్వీసు మరొకసంవత్సరం కంటిన్యూ చెయ్యాలనుకుంటున్నారట, అలాంటప్పుడు వెళ్ళక తప్పదు" అన్నారు మాస్టారు.

"ఎందుకు మాస్టారూ! ఈ వయస్సులో మీ కింకా యీ తిప్పలు, హాయిగా కొడుకు—కోడల్ని చూసుకుంటూ ఇక్కడే ఉండక, అన్నాడు. ఆయన చిన్నగా నవ్వారు. 'అది అంతసులభమా' అనుకున్నారు.

బస్సులో కూర్చున్నతర్వాత మౌళి తన అడ్రసు కాగితంమీద వ్రాసియిస్తూ "అప్పుడప్పుడూ ఉత్తరాలు వ్రాస్తూ ఉండండి మాస్టారూ! నేను ఇల్లు విడిచివచ్చిన క్రొత్తలో మీకు ఉత్తరం వ్రాద్దామనుకొని ప్రారంభించికూడా విరమించుకున్నాను. యీ వాడు మీలోని ఆత్మీయతను తెలుసుకున్నాను. రెండుమూడుసార్లు సుగుణ పిలాంబకేం స్త్రీ ఇంటికి ఉత్తరాలువ్రాసి జవాబులు పొందలేక బాధపడింది. ఏమిటో మాస్టారూ! యిప్పుడు నేను అనుకుంటున్నాను, సుగుణను పెళ్ళిచేసుకున్నానన్న మాటేగాని జీవితంలో ఆమెకు యిష్టమేమిటో మనసులో కోరికలేమిటో, అవి తీర్చాలన్న తలంపే

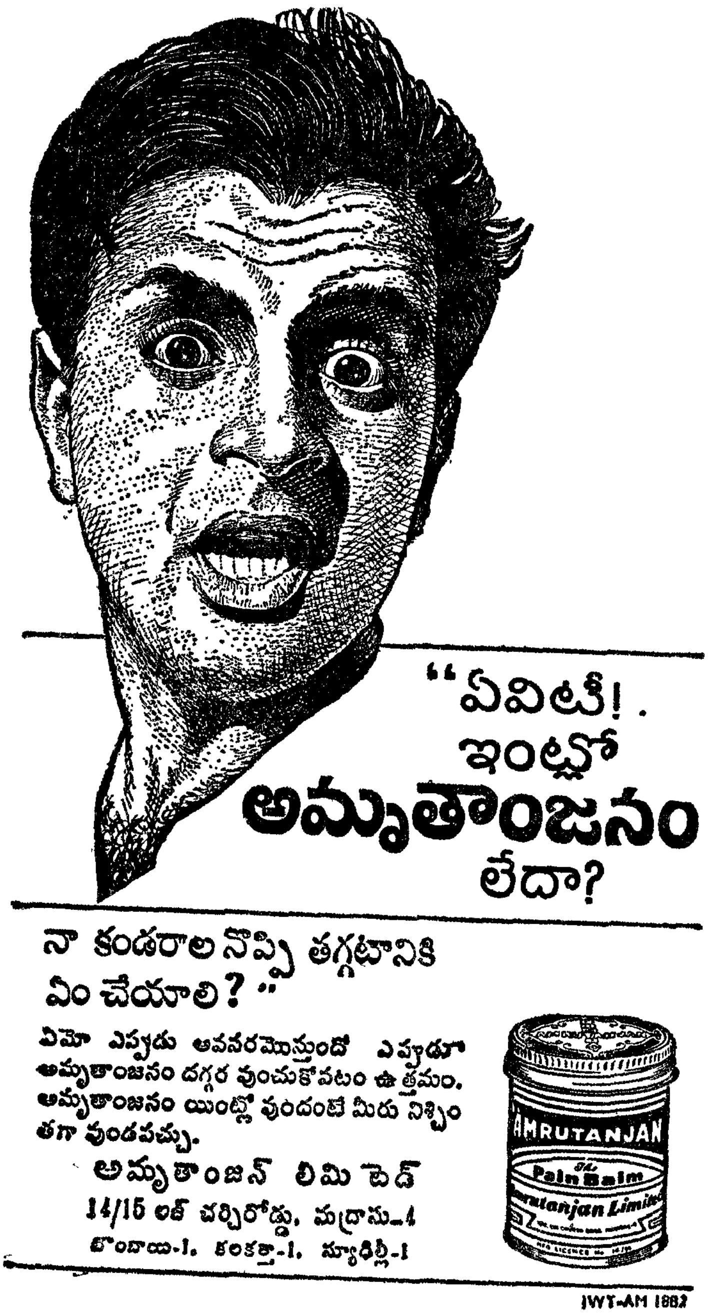

నాకు తెలిపోయింది. అలాగని సుగుణ కోసం నిన్ను నాకు అడిగావాలి, యిదిగావాలి అని ఏనాడూ అడగదు, అదీ కొంతవరకూ మేలే, ఒకవేళ ఆమె ఏదైనా కోరుకుంటే, అది తీర్చలేకపోయినా బాధ అన్పుతుంది, యిలాంటి మా జీవితాంకు అవందమే మెప్పుడోమరి" అన్నాడు బాధగా.

సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారు, అతని భుజం తడుతుతూ ముఖంలోకి నిశితంగా చూశారు. "జీవితశతంలో పాతిక సంవత్సరాలు నిండని సుగుణ కోరిక ఉడిగిన యువతి, ఆమెకన్నా రెండో, మూడో సంవత్సరాల పెద్దఅయిన మౌళి యిద్దరు బిడ్డలతో సంసారయాత్రకు చక్కని పట్టులేక బాధపడుతున్న యువకుడు" అనుకున్నారు.

కోటీలో బస్సు ఆగింది. విద్యానగర్ కాలనీకి వెళ్ళే బస్సుస్టాపు ముందుకు వెళ్ళి నిలబడ్డారు మాస్టారు, మౌళి. టైము ఎనిమిదిన్నర అయింది. విద్యుద్దీపాలతో ధగధగాలైన వాహనాలతో, జనప్రవాహంతో నిండుగా ఉంది హైదరాబాద్ నగరం.

చాలాసేపు బస్సుకోసం ఎదురుచూస్తూ మాట్లాడుకున్నారు. "మీ అబ్బాయిగారి అడ్రసు చెప్పండి! ఒక ఆదివారం వెళ్ళి కలుస్తాను" అని అడ్రసు వ్రాసుకున్నాడు మౌళి. బస్సు వచ్చి ఆగింది. "ఇంకనువ్వు ఉండిపో మౌళీ! త్వరగా ఇంటికివెళ్ళు" అన్నారు మాస్టారు బస్సుఎక్కుతూ. "మీరొక్కరూ వెళ్ళగలరా ?" అనుమానంగా అడిగాడు మౌళి. ఫరవాలేదు. నేనేం చిన్న పిల్లవాణ్ణా, మారిపోవటానికి, అదీకాక బస్సుస్టాపుకు ఎదురుగానే మా వాడి క్వార్టరు, భయంలేదు వెళ్ళిరా" అన్నారు బస్సులోకి ఎక్కి. ఫుట్‌పాత్‌మీది నిలబడి బస్సులో కూర్చున్న మాస్టార్ని తదేకంగా చూస్తున్నాడు మౌళి. "అప్పుడప్పుడూ ఉత్తరాలు వ్రాస్తూ ఉంటారుకదూ ? మళ్ళీ వచ్చినప్పుడు మా ఇంటికి తప్పకరండి!" అన్నాడు. గొంతుబొంగురుపోయింది. కళ్ళల్లో లీలగా మెదిలాయి కన్నీళ్ళు. బస్సు బయల్దేరటానికి బెల్లు మోగింది. 'ఉంటాను మాస్టారూ' అన్నాడు మౌళి. "మంచిది, అమ్మాయి, పిల్లలూ జాగ్రత్త" అన్నారు. బస్సు బయల్దేరింది. చెయ్యి వూపుతూ నిలబడ్డ మౌళి క్రమక్రమంగా కనుమరుగయ్యాడు.

రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు ఇల్లుచేరుకున్న సుబ్రహ్మణ్యంగార్నిచూసి "ఎక్కడికెళ్ళారండీ! మీకోసం మేమిద్దరం కంగారు పడిపోతున్నాం" అన్నాడు గోపాలకృష్ణ. అతని భార్య విజయ చెంబుతో నీళ్ళు తెచ్చియిస్తూ "కాళ్ళు కడుక్కోండి మామయ్యా" అంది. నవ్వుతూ కాళ్ళు కడుక్కుంటూ మౌళి కథను క్లుప్తంగా చెప్పారు సుబ్రహ్మణ్యంగారు గోపాలకృష్ణకు. మౌళి విషయం, మనసంగా విన్నాడు. మంచినీళ్ళు తాగుతుండగా ఒక కవరుతెచ్చి తండ్రికిచ్చాడు. అది కలువపూడి హెడ్మాస్టారు వ్రాశారు ఆయన ఉద్యోగం మరొక సంవత్సరం పొడిగించామనీ, ఆర్డర్సు వచ్చాయనీ, రెండుమూడు రోజుల్లో జాయిన్ కమ్మనీ ఉంది.

అన్ని విషయాలూ గోపాలకృష్ణతో చెప్పారు. "ఇంకా ఎందుకండీ ఉద్యోగాలు హాయిగా కృష్ణా, రామా అనుకుంటూ, విశ్రాంతి తీసుకోక" అన్నాడు. మాస్టారు నవ్వారు.

ఆరోజు రాత్రి బండికి కలువపూడికి ప్రయాణమయ్యారు. ప్లాట్‌ఫారంమీద నిలబడి, రైల్లో కూర్చున్న తండ్రిని కళ్ళనీళ్ళతో చూస్తున్నాడు, గోపాలకృష్ణ. ముఖంలో మౌళి కనిపించాడు మాస్టారికి "ఏమిటో యీ విడని బంధాలు, నాకు ఇద్దరు కొడుకులు" అనుకున్నారు మనస్సులో.

మూడు నెలలు గడిచిపోయాయి.

ఆరోజు క్లాసులో పాఠం చెపుతుండగా, ప్యూను ఒక కవరు తెచ్చియిచ్చాడు సుబ్రహ్మణ్యం మాస్టారికి. ఒకసారి కవరుమీది అడ్రసుచూసి జేబులో పెట్టుకుని, పాఠం చెప్పటంలో లీనమయ్యారు. పాఠం మామూలుగా సాగిపోయింది. ఇంటికి వచ్చి, చొక్కా విప్పుతుండగా కవరు క్రిందపడింది. చొక్కాను పంకెకు తగిలించి, కవర్ని తీసుకుని డ్రాయరుముందు కుర్చీలో కూర్చుని చించారు.

మౌళి వ్రాశాడు ఉత్తరం. చదవసాగారు.

"మాస్టారూ!

జీవితంలోని తొలిమెట్టుమీదే మేము తప్పటడుగు వేశాము. అది ఆనాడు మీరు చెప్పినప్పుడు గ్రహించలేకపోయాము. నిజంగా అప్పుడు నాది ఉడుకు రక్తమే. ఈనాడు జీవితం నేర్పుతున్న పాఠంవల్ల తెల్సుకోగలిగాము. కాని సమయం దాటిపోయి చాలా కాలమైంది.

నెలరోజులక్రితం సుగుణ పరీక్షా ఫలితాలు

ఏమండయ్యా! మీ దొడ్లో కాయగూర లేవో వేశారట! ఏ వేం వచ్చాయేమిటి?

ఆఁ! ఆవులు, మేకలు, పందికొక్కులు...ఇంకేం రావాలి ?!

కె. రంగారావు

ప్రకటించబడ్డాయని మీకు తెలుసు. మమ్మల్ని ఆవహించిన చీకటి తెరలు ఇంకా తొలగనంటున్నాయి. ఈ సంవత్సరం గూడా సుగుణ పరీక్ష పోయింది, చాలా బాధ పడింది.

పదిహేను రోజులక్రితం మా పెద్దబ్బాయికి ఉన్నట్టుండి సుస్తీ చేసింది. వాంతులు వెళ్ళాయి. డాక్టరుకు చూపించాము. ఆయనేదో మందు వాడారు. కాని, వాడు మాకు దక్కలేదు. నాలుగు రోజులు మృత్యువుతో హోరాహోరీ పోట్లాడి అపజయం పొందాడు. ఈ నిర్భాగ్యుడి ఇంట పుట్టినందుకు వాడి కది ప్రతిఫలమేమో.

జీవితంలో నేను బాధలను అనుభవిస్తున్నపుడు మూడు నెలలక్రితం మీ రిక్కడికివచ్చి చెప్పిన మా నాన్నగారి అంత్య సమయపు మాటలు విన్నపుడూ, అనుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి—సంఘంలో సంస్కరణలు చెయ్యాలన్నా, దాన్ని ఎదిరించి నిలబడాలన్నా సంపదగలవాళ్ళకే చెల్లుతుంది అని, ఆ నా అంచనాలు గూడా తప్పేనని క్రితం మంగళవారం తేలిపోయింది.

మీకు జ్ఞాపకముండేఉంటుంది. ఆరోజు మనం మోహనరావుగారి ఇంటికి వెళ్ళిన విషయం. మనం అక్కడుండగా ఒకపాపవచ్చి తియ్యగా మాట్లాడిన మాటలు మీరు మర్చిపోయి ఉండరు. కర్మ తోసుకువస్తే సర్వేశ్వరుడు గూడా తప్పించలేడు. ఆ చిట్టి పాప క్రితం మంగళవారం సాయంత్రం ఆడుకుంటూ వస్తూండగా ఒక లారీ క్రిందపడి అక్కడికక్కడే ప్రాణాలు విడిచింది. పాపం......మోహనరావుగారు పంచప్రాణాలూ ఒక్కరైతే అయిన ఆ పిల్లమీద పెట్టుకున్నారు. మరణవార్తవిని, అచేతనులై పడిపోయారుట. ఈనాడు ఆయన్ని చూస్తుంటే గుండె తరుక్కుపోతుంది. మానవుల్లో సహనం మూర్తీభవించిన దేవత ఆయన తన కథను ఈనాడే ఆయన నాకు చెపుతుంటే విని ఆశ్చర్యపోయాను.

ఒకవిధంగా మోహనరావుగారూ నా జీవితం లాంటి జీవితాన్నే గడుపుతున్నారు. ఉండటానికి ఆయనకు ఈ వూళ్ళో కావల్సినంతమంది చుట్టాలున్నారు. కానీ ఏం లాభం. ఆయన కూతురు కళ్ళుమూసేటందుకు గూడా మనుష్యులు కరువయ్యారు చివరికి ఫ్రెండ్‌వాళ్ళం మేమే ఆయనకు సహాయంగా కాటిదాకా వెళ్ళాం. ఆయన కూతురుదేహం పూడ్చివేయబడుతుంటే పట్టరాని దుఃఖంతో ఏడ్చేశారు. ఇంటికి వచ్చినతర్వాత నేనూ, సుగుణ ఆయనకు, భార్యకూ అండగా వెళ్ళాం. చూశారా! ఒక వ్యధిత హృదయం మరొక వ్యధిత హృదయాన్ని ఓదార్చటానికి వెళ్ళింది. అప్పటికి మా బాబుపోయి వారంరోజులు. అప్పుడే చెప్పారు తన స్వీయ చరిత్ర. నిజంగా ఆయనది మంచి గుండె.

మోహనరావుగారిది వెంకటాపురం. ఆయన ఒక గొప్పింటి పిల్లని ప్రేమించి వివాహం చేసుకున్నారు. పిల్ల అన్యకులంది కావటంతో తోటి కులపు వాళ్ళు వెలివేశారు. మెచ్చదగిన విషయం—ఆయన తండ్రి ఆయనకు అండగా నిలిచారు. అందువల్ల బంధువర్గం ఏమీ చెయ్యలేకపోయింది. తరువాత ఇల్లు, వాకిలి అమ్ముకుని బెజవాడ వచ్చారు. ఆ తరువాత హైదరాబాదువచ్చి స్థిరపడ్డారు. బంధువులకూ, ఆయనకూ సంబంధ బాంధవ్యాలు తెగిపోయాయి. ఆయన చేసిన పనికి, దీన్నిబట్టి చూస్తే డబ్బున్నా సుఖంలేని వాళ్ళు ఉన్నారని వూహించవచ్చు. ఇంతవరకూ పరులకు తెలియజెయ్యని మోహనరావుగారు నాకు చెప్పి, నాలో ఏదో ఆత్మీయత గోచరించిందనీ, అందుకే తన గాథను చెప్పానన్నారు. నాలాగే లోకంలో మంచి గుండెలున్నాయన్నమాట.

వీలు చేసుకుని ఒకసారి మా వ్యధిత హృదయాలకు చల్లని మీ అమృతవాక్కులతో కూడిన జవాబు వ్రాసి, ఉపశాంతి కలిగిస్తారని ఆశిస్తూ, ఇంతటితో విరమిస్తున్నాను.

ఇట్లు,
మీ మౌళి.

ఉత్తరం చదివి మాస్టారు కన్నీళ్ళు కార్చారు. మౌళి, మోహనరావుగారి జీవిత మార్గాలతో తిరుగుతున్న మలుపుల్ని గురించి వ్యధపడుతూ, డ్రాయర్లో నుంచి కలం, కాగితాలూ తీశారు. వాళ్ళకు ధైర్యం కలిగేట్లు, దుఃఖ శాంతి పొందేట్లు, చీకటి తెరలు ఆవహించినవాళ్ళకు మిణుకు మిణుకుమనే ఆశా కిరణం చూపించేట్లు నూతనోత్సాహం నింపుకునేట్లు ఉత్తరం వ్రాయసాగారు.

ఆ ఉత్తరం మర్నాడు పోస్టు అవుతుంది. వ్యధతో కుమిలిపోతున్న మౌళి, మోహనరావుగార్లకు మూడవ రోజున అందుతుంది. ★